T. B. M. M.

TUTANAK DERGİSİ

Altıncı Birleşim

18 . XI . 1953 Çarşamba

İçindekiler

	Sayfa
1. — Geçen tutanak özeti	**296:297**
2. — Havale edilen kâğıtlar	**298**
3. — Yoklama	**298**
4. — Sorular ve cevaplar	**298**
A — Sözlü sorular	*298*
1. — Kars Mebusu Sırrı Atalay'ın, Arpaçay'ın Kızılçakçak Nahiyesi Tarım Kredi Kooperatifi seçimlerinin ne sebeple bozulduğuna dair Ekonomi ve Ticaret Vekilinden sözlü sorusu (6/1070)	298
2. — İzmir Mebusu Tarık Gürerk'in, Tütün Ekicileri Ortaklığı kanunu lâyihasının ne için ve hangi sebeplerle geri alındığına dair Ekonomi ve Ticaret Vekilinden sözlü sorusu (6/1076)	298
3. — Balıkesir Mebusu Ali Fahri İşeri'nin, ilkokulların bâzı sınıflarında okutulmakta olan din ve ahlâk derslerinin en yüksek tahsile kadar bilûmum mekteplerde okutulması hususunda ne düşünüldüğüne dair Millî Eğitim Vekilinden sözlü sorusu (6/1081)	298
4. — Mardin Mebusu Mehmet Kâmil Boran'ın, Devlet Tiyatrosunun ıslahı hakkında Millî Eğitim Vekilinden sözlü sorusu (6/1094)	298
5. — Zonguldak Mebusu Muammer Alakant'ın, toprak mahsullerimizin kıymetlendirilmesi prensibinin önümüzdeki mevsimde pamuk ve kuru çekirdeksiz üzüme ne şekilde teşmil edileceğine dair Ekonomi ve Ticaret Vekilinden sözlü sorusu (6/1123)	298
6. — Balıkesir Mebusu Ali Fahri İşeri'nin, otomobil ve lüks eşya ithalinin tahdidi hakkında ne düşünüldüğüne dair Ekonomi ve Ticaret Vekilinden sözlü sorusu (6/1125)	298:299
7. — Balıkesir Mebusu Ali Fahri İşeri'nin, Et ve Balık Kurumu Umum Müdürlüğünün kadro, hizmet ve masrafları hakkında Ekonomi ve Ticaret Vekilinden sözlü sorusu (6/1126)	299
8. — Mardin Mebusu Mehmet Kâmil Boran'ın, ilköğretim çağı dışındaki vatandaşlara okuma yazma öğretmek için ne gibi tedbirler alındığına ve alınacağına dair Millî Eğitim Vekilinden sözlü sorusu (6/1156)	299
9. — Kırşehir Mebusu Halil Sezai Erkut'un, «The Newyork Times» adlı Amerikan gazetesinin 16 . VIII . 1953 günlü sayısında neşredilen afyon kaçakçılığı hakkındaki haberin doğru olup olmadığına dair Başvekilden sözlü sorusu (6/1169)	299

Sayfa

10. — Kırşehir Mebusu Halil Sezai Erkut'un, kendilerine Yenimahalle'de arsa tahsis edilen vatandaşların belediye muamelâtında ve kredi verilmesinde uğradıkları güçlükler hakkında ne gibi çareler düşünüldüğüne dair Başvekilden sözlü sorusu (6/1175) 299

11. — Mardin Mebusu Mehmet Kâmil Bonran'ın, İstanbul'daki C. H. P. toplantısında vâkı polis müdahalesine dair İçişleri Vekilinden sözlü sorusu (6/1177) 299

12. — Kars Mebusu Hüsamettin Tugaç'ın, 1950 senesinden beri Ağrı Vilâyetinde yapılan ve tamir edilen camilere, Karaköse'de tamir edilecek camiler için yapılacak olan yardımlara ve bu hususlaki beyanata dair Başvekil ve Adalet Vekilinden olan sorusuna Devlet Vekili Celâl Yardımcı, Adalet Vekili Osman Şevki Çiçekdağ, Başvekil Adnan Menderes ve Dışişleri Vekili Fuad Köprülü'nün sözlü cevapları (6/1187) 299:330

B — Yazılı soru *331*

1. — Diyarbakır Mebusu Nâzım Önen'in, Doğu ve Güney - Doğu'da bulunan 18 vilâyetin hangi kasaba ve köylerinde kaçar okul yapıldığına ve bu okullara ne miktar para sarfedildiğine dair sorusuna Millî Eğitim Vekili Rıfkı Salim Burçak'ın yazılı cevabı (6/1185) 331:336

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

İsparta Mebusu Said Bilgiç'in, Türkiye Millî Talebe Federasyonu tarafından yabancı memleketlere tertiplenen seyahatlere ve Talebe Federasyonuna şimdiye kadar yapılan para yardımının miktarına dair Millî Eğitim Vekilinden olan sözlü sorusu kendisi bu birleşimde de hazır bulunmadığından düştü.

Seyhan Mebusu Sinan Tekelioğlu'nun, Kore savaşı devam ettiği müddetçe asker göndermek mecburiyetinde olup olmadığımıza, bu münasebetle yapılan masrafların kimin tarafından ödendiğine ve diğer devletlerin Kore'deki kuvvetlerinin miktarına dair sorusu ile

Malatya Mebusu Nuri Ocakcıoğlu'nun, Gülhane Tıp Akademisi Başhekimi hakkında iddia olunan suiistimal işinin doğru olup olmadığına ve Akademi çevrelerinde vâkı diğer dedikodulara dair sorusuna, Millî Savunma Vekili cevap verdi.

Balıkesir Mebusu Ali Fahri İşeri'nin, Bandırma'daki askerî birliklere 1952 senesinde müteahhit tarafından verilen koyun etinin şartnameye aykırı olduğu ve muayene komisyonunun vazifesini suiistimal ettiği hakkındaki şikâyetler dolayısiyle tahkikat yapılıp yapılmadığına,

Bandırma Uçaksavar Alayı Kumandanı hakkında vâkı şikâyetlerin doğru olup olmadığına dair sorularına, Millî Savunma Vekili ve Başvekil cevap verdiler.

Malatya Mebusu Hikmet Fırat'ın Malatya Vilâyetinin Çataltepe Köyü Muhtarı Ömer Erkenekli'nin işine keyfî olarak son veren Besni Kaymakamı ile görevini kötüye kullanan jandarma komutanı hakkında vâkı müracaat üzerine ne muamele yapıldığına dair sorusuna, İçişleri Vekili ve Başvekil cevap verdiler.

Balıkesir Mebusu Ali Fahri İşeri'nin, vazifesini ihmal ve suiistimal ettiği söylenen Bandırma Tayyare Alayı Kumandanı Arif Hikmet Uçar hakkında vâkı şikâyetler üzerine ne muamele yapıldığına dair sorusuna, Millî Savunma Vekili cevab verdi.

Balıkesir Mebusu Ali Fahri İşeri'nin, Bandırma Tayyare Alayı Kumandanı Albay Arif Hikmet Uçar ile Yüzbaşı Müştak Matsu hakkında vâkı şikâyetlerin doğru olup olmadığına dair sorusu, soru sahibinin aynı konudaki sorusuna Millî Savunma Vekili tarafınlan daha önce cevap verildiği için geçildi.

Balıkesir Mebusu Ali Fahri İşeri'nin, Bandırma iskele meydanında Tayyare Alayı gediklileri ile siviller arasında vukubulduğu söyleni-

len hâdisenin doğru olup olmadığına dair sorusunu, Millî Savunma Vekili cevabladı.

Mardin Mebusu Aziz Uras'ın, Türkiye ile Suriye arasındaki arazi ihtilâflarının halli hususunda ne düşünüldüğüne dair sorusuna, Dışişleri Vekili cevap verdi.

Diyarbakır Mebusu Yusuf Azizoğlu'nun, bâzı gazetelerin memleket birliğini bozan mütecavizane neşriyatı hakkında bir tahkikat yapılıp yapılmadığına dair sorusunu, İçişleri Vekili cevapladı.

Balıkesir Mebusu Ali Fahri İşeri'nin, askerî kantinler ve istihlâk kooperatifleri hakkındaki sorusuna, Millî Savunma Vekili ile Başvekil cevap verdiler.

Mardin Mebusu Mehmet Kâmil Boran'ın, İstanbul'un 500 ncü Fetih yıldönümünü kutlama programına dair Başvekilden olan sözlü sorusu, Devlet Vekili Celâl Yardımcı'nın teklifi üzerine bir hafta sonraya bırakıldı.

Sinob Mebusu Nuri Sertoğlu'nun, ihtikârla mücadele ve hayat pahalılığını önlemek maksadiyle Millî Korunma Kanununa istinaden çıkarılmış olan Koordinasyon Heyeti kararlarının bugünkü işleyiş tarzlarına ve daha bir müddet yürürlükte bırakılacaklarsa yeniden bir revizyondan geçirilip geçirilemiyeceklerine dair sorusu, soru sahibi bu Birleşimde de hazır bulunmadığından düştü.

Mardin Mebusu Mehmet Kâmil Boran'ın, hudut harici edilmek istenen Cizre'li Türk vatandaşları hakkındaki sorusuna, İçişleri Vekili ve Başvekil cevap verdiler.

Sinob Mebusu Muhit Tümerkan'ın, ilmî buluş, inceleme ve sanat eserleri sahiplerinin ne şekilde taltif ve teşvik edildiklerine dair sorusuna, Sağlık ve Sosyal Yardım Vekili cevap verdi.

Malatya Mebusu Hikmet Fırat'ın, Malatya Vilâyetinin Besni Kazasında mevcut Trahom Hastanesinde yapılan silâh araması esnasında vukubulan dövme hâdisesi dolayısiyle müsebbipleri hakkında ne muamele yapıldığına dair sorusuna, İçişleri Vekili ve Başvekil cevap verdiler.

Çankırı Mebusu Kemal Atakurt'un, temditli jandarma onbaşılarının durumu hakkında ne düşünüldüğüne dair sorusu, kendisi iki Birleşimde hazır bulunmadığından düştü.

Trabzon Mebusu Hamdi Orhon'un, Milletlerarası Halk Kredisi Beşinci Kongresi hâtırası olarak bastırılan posta pulları hakkındaki sorusuna, Ulaştırma Vekili ve Başvekil cevap verdiler.

Diğer maddelerdeki sorulardan bâzıları soru sahipleri bulunmadıklarından, bir kısmı da ilgili vekiller hazır bulunmadıklarından gelecek Birleşime bırakıldı.

18.XI.1953 Çarşamba günü saat 15 te toplanılmak üzere Birleşime son verildi.

Reisvekili	Kâtip	Kâtip
Samsun Mebusu	Bolu Mebusu	Gazianteb Mebusu
Tevfik İleri	*İhsan Gülez*	*Ali Ocak*

Sorular

Sözlü sorular

1. — Van Mebusu İzzet Akın'ın, uzatmalı jandarma onbaşılarının terfihleri ve jandarma erlerinin maaşlarının artırılması hususlarının düşünülüp düşünülmediğine dair sözlü soru önergesi İçişleri Vekâletine gönderilmiştir. (6/1218)

2. — Çanakkale Mebusu İhsan Karasioğlu'nun, İspanya'ya yapılan iki yüz bin tonluk buğday ihracına dair sözlü sorusu, Ekonomi ve Ticaret Vekâletine gönderilmiştir. (6/1219)

Yazılı sorular

1. — Van Mebusu Ferid Melen'in, Van'da intişar eden «Van Postası» Gazetesine resmî ilân verilmemesi sebebine dair yazılı sorusu, Başvekâlete gönderilmiştir. (6/1216)

2. — Konya Mebusu Kemal Ataman'ın, Van, Kars, Erzurum, Konya ve Maraş vilâyetlerinde ne miktar hayvan bulunduğuna dair yazılı sorusu, Başvekâlete gönderilmiştir. (6/1217)

3. — Kars Mebusu Sırrı Atalay'ın, «Yeni Cephe» Gazetesinin 15 Haziran 1953 tarihli nüshasında intişar eden habere dair yazılı sorusu, Maliye Vekâletine gönderilmiştir. (6/1220)

2. — HAVALE EDİLEN KÂĞITLAR

Teklif

1. — Konya Mebusu Tarık Kozbek'in, memur ve müstahdemlerle emekli, dul ve yetimlere ve vatani hizmet tertibinden maaş alanlara vasati geçim yardımı yapılması hakkında kanun teklifi (2/561) (Maliye ve Bütçe komisyonlarına)

Tezkere

2. — Orman Umum Müdürlüğünün 1951 Bütçe yılı Hesabı Katîsine ait Mutabakat Beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/528) (Sayıştay Komisyonuna)

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 15,10

REİS — Reisvekili Tevfik İleri

KÂTİPLER : Füruzan Tekil (İstanbul), İhsan Gülez (Bolu)

3. — YOKLAMA

REİS — Yoklama yapacağız.

(Kayseri seçim bölgesi mebuslarına kadar yoklama yapıldı).

REİS — Oturumu açıyorum.

4. — SORULAR VE CEVAPLAR

A — SÖZLÜ SORULAR

1. — Kars Mebusu Sırrı Atalay'ın, Arpaçay'ın Kızılçakçak Nahiyesi Tarım Kredi Kooperatifi seçimlerinin ne sebeple bozulduğuna dair Ekonomi ve Ticaret Vekilinden sözlü sorusu (6/1070)

REİS — Ekonomi Vekili bulunmadığı için soru gelecek Birleşime bırakılmıştır.

2. — İzmir Mebusu Tarık Gürerk'in, Tütün Ekicileri Ortaklığı kanunu lâyihasının ne için ve hangi sebeplerle geri alındığına dair Ekonomi ve Ticaret Vekilinden sözlü sorusu (6/1076)

REİS — Vekilin bulunmaması sebebiyle soru gelecek Birleşime bırakılmıştır.

3. — Balıkesir Mebusu Ali Fahri İşeri'nin, ilkokulların bâzı sınıflarında okutulmakta olan din ve ahlâk derslerinin en yüksek tahsile kadar bilûmum mekteplerde okutulması hususunda ne düşünüldüğüne dair Millî Eğitim Vekilinden sözlü sorusu (6/1081)

REİS — Ali Fahri İşeri burada mı?. (Yok sesleri) Soru sahibi ikinci defa hazır bulunmadığından soru düşmüştür.

4. — Mardin Mebusu Mehmet Kâmil Boran'ın, Devlet Tiyatrosunun ıslahı hakkında Millî Eğitim Vekilinden sözlü sorusu (6/1094)

REİS — Millî Eğitim Vekili bulunmadığından soru gelecek Birleşime bırakılmıştır.

5. — Zonguldak Mebusu Muammer Alakant'ın, toprak mahsullerimizin kıymetlendirilmesi prensibinin önümüzdeki mevsimde pamuk ve kuru çekirdeksiz üzüme ne şekilde teşmil edileceğine dair Ekonomi ve Ticaret Vekilinden sözlü sorusu (6/1123)

REİS — Ekonomi Vekili bulunmadığından soru gelecek Birleşime bırakılmıştır.

6. — Balıkesir Mebusu Ali Fahri İşeri'nin, otomobil ve lüks eşya ithalinin tahdidi hakkın-

da ne düşünüldüğüne dair Ekonomi ve Ticaret Vekilinden sözlü sorusu (6/1125)

REİS — Soru sahibi bulunmadığı için gelecek Birleşime bırakılmıştır.

7. — Balıkesir Mebusu Ali Fahri İşeri'nin, Et ve Balık Kurumu Umum Müdürlüğünün kadro, hizmet ve masrafları hakkında Ekonomi ve Ticaret Vekilinden sözlü sorusu (6/1126)

REİS — Soru sahibi bulunmadığı için gelecek Birleşime bırakılmıştır.

8. — Mardin Mebusu Mehmet Kâmil Boran'ın, ilköğretim çağı dışındaki vatandaşlara okumu yazma öğretmek için ne tedbirler alındığına ve alınacağına dair Millî Eğitim Vekilinden sözlü sorusu (6/1156)

REİS — Millî Eğitim Vekili bulunmadığı için gelecek Birleşime bırakılmıştır.

9. — Kırşehir Mebusu Halil Sezai Erkut'un, «The Newyork Times» adlı Amerikan gazetesinin 16 . VIII . 1953 günlü sayısında neşredilen afyon kaçakçılığı hakkındaki haberin doğru olup olmadığına dair Başvekilden sözlü sorusu (6/1169)

REİS — Soru sahibi ikinci defa bulunmadığı için sorusu düşmüştür.

10. — Kırşehir Mebusu Halil Sezai Erkut'un, kendilerine Yenimahalle'de arsa tahsis edilen vatandaşların belediye muamelâtında ve kredi verilmesinde uğradıkları güçlükler hakkında ne gibi çareler düşünüldüğüne dair Başvekilden sözlü sorusu (6/1175)

REİS — Soru sahibi ikinci defa bulunmadığı için sorusu düşmüştür.

11. — Mardin Mebusu Mehmet Kâmil Boran'ın, İstanbul'daki C. H. P. toplantısında vâki polis müdahalesine dair İçişleri Vekilinden sözlü sorusu (6/1177)

REİS — İçişleri Vekili bulunmadığı için soru gelecek Birleşime bırakılmıştır.

12. — Kars Mebusu Hüsamettin Tugaç'ın, 1950 senesinden beri Ağrı Vilâyetinde yapılan ve tâmir edilen camilere, Karaköse'de tâmir edilecek camiler için yapılacak olan yardımlara ve bu hususlaki beyanata dair Başvekil ve Adalet Vekilinden olan sorusuna Devlet Vekili Celâl Yardımcı, Adalet Vekili Osman Şevki Çiçekdağ, Başvekil Adnan Menderes ve Dışişleri Vekili Fuad Köprülü'nün sözlü cevapları (6/1187)

23 Eylûl 1953

Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

1. 1950 senesinden beri Ağrı İlinde yapılan ve tamir edilen camilerin her birine devlet bütçesinden ne kadar yardım yapılmıştır?

2. 15 Eylûl 1953 te, Karaköse'de tertibedilen bir açık hava toplantısında, Devlet Bakanı Celâl Yardımcı, söylediği nutukta : «Karaköse'de Sıddıkiye Camii için 5 000, Tutak ve Patnos camileri için 10 000, Doğubayazıt'ta yeni inşa olunacak mâbet için 5 000 lira verilecektir. Tutak ve Patnos camilerinin hemen tamirine geçilmesi için beraberimde bulunan Vakıflar İşleri Umum Müdürüne emir verdim.» demiştir. Fikrimce gelecek bütçe yılına taallûk etmesi lâzımgelen bu paralara ait sözler neye dayanarak söylenmiştir?

3. Sayın Celâl Yardımcı aynı nutku söylerken, camiler için yapılacak yardımları açıkladıktan sonra, «Arkadaşlar bu millet dindar doğmuştur. Dindar ölecektir.» demiştir. 6187 sayılı Kanunun 1 nci maddesi karşısında bu hususlaki mütalâaları nedir?

1 ve 2 nci maddelerdeki soruların Başbakan tarafından ve 3 ncü sorunun da Adalet Vekili tarafından Büyük Millet Meclisi kürsüsünde cevaplandırılmasının sağlanmasını saygılarımla arz ve rica ederim.

Kars Milletvekili
H. Tugaç

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Ağrı) — Muhterem arkadaşlar, Hüsamettin Tugaç'ın camiler hakkındaki sorusuna Başbakan adına cevap arzediyorum :

Ağrı Sıddıkiye Camiine bir defada yani 1952 yılında 27 703 lira, (Bravo sesleri) ikincisinde yani 1953 yılında 5 000 lira olmak üzere 32 703 lira yardım yapılmıştır. (Soldan alkışlar).

Bundan başka 1953 te hiç cami bulunmıyan Doğubayezit halkının topladığı 20 000 liraya 10 000 lira ilâve suretiyle yardım yapılmıştır. (Soldan, bravo sesleri) Çok harap olan Aleşkirt, Tutak ve Patnos camilerine 5 000 er lira olmak üzere 1953 yılında 15 bin lira yardım yapılmıştır.

1953 te Molla Süleyman Camiine 500 lira yardım yapılmış, bu suretle 1952 ve 1953 yıllarında Ağrı'ya 58 203 lira yardım yapılmıştır. Hüsamettin Tugaç'ın birinci sualinin cevabı budur arkadaşlar. (Soldan, çok yerinde sesleri).

İkinci suale gelince, diyorlar ki; Celâl Yardımcı'nın Doğu camileri hakkındaki yardıma dair beyanatı gelecek yıla muzaf olmak gerek, gelecek yıla muzaf olmak üzere nasıl vaitte bulunur, nasıl yardımda bulunur?

Efendim, müstenidatı esası bulunmayan işlerde vadetmek, yardımda bulunmak ancak Hüsamettin Tugaç arkadaşımın yapabileceği iştir. Heyeti Celilece malûm bulunduğu veçhile Mebus arkadaşlardan bir kısmının camilere 200 000 lira yardım istemesi teklifine mukabil, semih Heyeti Celileniz 500 000 lirayı 1953 Bütçesinde yardım olarak kabul etmiştir. Şimdiye kadar bu 500 000 liradan ibaret olan paranın içinde, Hüsaamettin Tugaç'ın gelecek senelere muzaf olmak üzere, diye söylediği paralar da dâhil olmak üzere, Şimdiye kadar camilere yapılan yardım miktarı 411 bin 809 lira olup halen elimizde bulunan 80 bin küsur lira ile, müracaat etmiş ve edecek olan camilere 1953 sonuna kadar yardım olarak sarfı mukarrerdir. Ve gelecek senelere muzaaf bir yardım taahhüdü mevzuubahis değildir.

REİS — Adalet Vekili.

ADALET VEKİLİ OSMAN ŞEVKİ ÇİÇEKDAĞ (Ankara) — Celâl Yardımcı arkadaşımızın Ağrı'da açık hava toplantısında yaptığı konuşmada sorunun üçüncü maddesinde beyan edilen sözlerin kanunen suç teşkil etmediği kanaatine varıldığı Ağrı Cumhuriyet Müddeiumumiliğinden aldığımız bir yazıda bildirilmiş bulunmaktadır, arzederim. (Soldan, alkışlar).

REİS — Hüsamettin Tugaç.

HÜSAMETTİN TUGAÇ (Kars) — Muhterem arkadaşlar, Devlet Bakanı Celâl Yardımcı arkadaşımızın Başbakan namına verdiği izahatı dinledim. Benim sözlü sorumun birinci ve ikinci maddelerindeki suallerden esas maksat nedir? Sözlü soruyu niçin verdim, ne maksat güttüm? Şimdi bunu yüksek huzurunuzda açıklıyacağım ve hakem olarak işi size arzedeceğim. (Soldan, kısa, kısa sesleri) Kısa olacak, lûtfedin, dinleyin.

REİS — Müsaade buyurun efendim, devam edin efendim.

HÜSAMETTİN TUGAÇ (Devamla) — Arkadaşlar, 15 Eylûl 1953 te Celâl Yardımcı Ağrı'ya gelmişti. O gün ben de akşama doğru hususi işlerimi takibetmek için Ağrı'ya gittim. (Soldan, gülüşmeler)

CELÂL YARDIMCI (Ağrı) — Beni takibe geldin!.

HÜSAMETTİN TUGAÇ (Devamla) — Arkadaşlar, Celâl Yardımcı'nın esas vasfı isnatta bulunmaktan ibarettir. Şimdi de öyle yapıyor. (Soldan gürültüler).

Lûtfedin, mevzuu açıklıyayım, olduğu gibi huzurunuza arzedeyim, ondan sonra hüküm sizindir.

Arkadaşlar, bu isnadı Celâl Yardımcı, gazetelerde yapmış olduğu neşriyatta da yaptı. Ulusa cevap verirken Celâl Yardımcı diyor ki : «Eski malûm meslekinin itiyadına tâbi olarak bizi Doğuda adım adım takibeden partinize mensup bir mebus» arkadaşlar, Celâl Yardımcı, şimdi de açıkladığı gibi, kasdettiği mebus benim. (Soldan, masal dinlemeğe vaktimiz yok sesleri).

Müsaade buyurun. Arkadaşlar, benim esas meslekim askerliktir, Erkânı harb Binbaşısı ve yarbayı olarak Millî Emniyet hizmetinde uzun seneler bulundum. (Soldan gülüşmeler).

Müsaade buyurun, bu gülmelerinizin ne kadar yersiz olduğunu, izahatım sonunda anlıyacaksınız.

Celâl Yardımcı arkadaşımızı ben 1950 seçimlerinde Ağrı'da seçim mücadelesi esnasında tanıdım. Ondan evvel, Celâl Yardımcı'nın asıl babası olan Celâl Yardımcı'yı tanımıştım. Kendisinin ismi Hüseyin Yardımcı'dır. Nasıl olmuş da Hüseyin'i atmış, Celâl Yardımcı adını almış. (Gürültüler, sadede sesleri). Bir sicil garabeti olarak arzettim.

REİS — Hüsamettin Bey sorunuz dâhilinde konuşunuz.

HÜSAMETTİN TUGAÇ (Devamla) — Ben kendisini takip etmiş değilim. (Sadede sesleri) Ama dâva şudur; eğer Celâl Yardımcı benim o zaman mensup olduğum hizmet tarafından takibedildiği kanaatinde ise iş ehemmiyet kesbeder, ciddiyet kesbeder. (Gürültüler).

REİS — Bir soru sordunuz; o soruya cevap verirken Celâl Yardımcı'nın şahsı, ailesi, babası hakkında izahat veremezsiniz.

HÜSAMETTİN TUGAÇ (Devamla) — Beni yerinden cevap vermiye davet etti. Lûtfedin cevabını vereyim.

REİS — Soru dâhilinde söylenecek şeyleri söyleyiniz.

HÜSAMETTİN TUGAÇ (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, ben konu üzerinde konuşuyorum, dikkat buyurun. Bu bahis bu kadar . . (Soldan : Gelelim asıl meseleye sesleri, ve gürültüler).

SUAT BAŞOL (Zonguldak) — Camiye gir.

HÜSAMETTİN TUGAÇ (Devamla) — Müsaade buyurun arkadaşlar, böyle yaparsanız, Suat Başol ve Müfit Beyler sizlere söylüyorum, o halde hiç konuşmadan ineyim.

REİS — Hüsamettin Bey, siz cevap vermeyin, sözünüze devam edin.

HÜSAMETİN TUGAÇ (Kars) — Arkadaşlar, bir hakikati huzurunuzda tebarüz ettireceğim, onun için lûtfen beni dinleyiniz.

Arkadaşlar, Celâl Yardımcı; verdiği nutukta iki yerde suç işlemiştir. Ben Celâl Yardımcı'nın cürüm işlediği kanaatiyle, onun için bu sözlü sorumu verdim. Eğer kendisi yalnız mebus olsaydı ehemmiyet vermiyecektim. Bakınız arkadaşlar o 15 Eylûlde nutkunu söyledi, ben ise 23 Eylûlde sözlü soru önergemi vermiş bulunuyorum. Bu kadar bekledim. Çünkü inkâra kalktı. (Gürültüler).

ABDULLAH GEDİKOĞLU (Ankara) — Mebus Devlet Vekilinden daha mı aşağı?

HÜSAMETTİN TUGAÇ (Devamla) — Bu sözlü soruyu huzurunuza getirdim, arkadaşlar. Söyledikleri sözler cami mevzuundadır.

Ağrı'da bu sene camilere ayrılan tahsisat 30 bin lirayı mütecavizdir. (Soldan: Bravo sesleri).

Muhterem arkadaşlar; bravo diyorsunuz, ben de bravo diyorum, fakat keşki bu iş muadelet ve müsavat dairesinde olaydı memnun olurdum, takdir ederdim. Ben de sizinle beraber takdir ederdim.

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Ağrı) — Alacaksın Hüsamettin Bey cevabını.

HÜSAMETTİN TUGAÇ (Devamla) — Bekliyorum. Lûtfen yalnız sükûnetle dinleyin.

REİS — Hüsamettin Bey, vaktiniz kayboluyor, lûtfen mevzu üzerinde konuşun.

HÜSAMETTİN TUGAÇ (Devamla) — Arkadaşlar, 30 bin lirayı mütecaviz bir para Celâl Yardımcı'nın seçim bölgesine sarfediliyor. Bütçedeki umumi tahsisat 500 bin liradır. Tasavvur buyurun, bir vilâyete 30 bin lira verilecek olursa on vilâyete 300 bin lira eder. Geri kalan 54 vilâyete de 200 bin lira kalır . Kars'ın nüfusu Ağrı'nın üç mislidir. Ayrılan para 7-8 bin liradır. Van Vilâyetine verilen 5-6 bin liradır.

Arkadaşlar, görülüyor ki, Celâl Yardımcı oturduğu makamın nüfuz ve salâhiyetini kendi seçim bölgesinde şahsi propaganda yapmak, oy almak, siyasi ve şahsi nüfuz ve menfaat temin etmek için suiistimal etmiştir. (Soldan gürültüler), Lûtfedin, hakikatı arzedeyim. Hüküm sizindir.

Sonra, kısa kısa geçiyorum; sözümü kesiyorsunuz, sık sık. Birincisi bu. Bence bu, mevkiinin salâhiyet ve nüfuzunu suiistimaldir ve cürümdür. Sayın Başbakanın bu işi kontrol etmesini rica ederim.

İkincisi, camilere ait konuşmayı yaptıktan sonra şu sözü sarfetti: «Çünkü bu milletin fertleri dindar doğmuştur, dindar ölecektir.» (Soldan doğru değil mi? sesleri).

Amenna. Doğru diyenlerle beraberim. Ama arkadaşlar, bu milletin fertlerinin acaba dindar doğup dindar öleceklerinde şüpheleri mi var ki Celâl Yardımcı bunu orada izah ediyor?

İkincisi; bu sözün, Celâl Yardımcı'nın görevi, vazifesi ve kendisine bağlı olan Vakıflar Umum Müdürlüğünün işleriyle bir ilgisi mi var? Ben asla bunda bir ilgi görmüyorum. Celâl Yardımcı mahallin dinî hissiyatını okşıyarak, demin arzettiğim gibi, şahsi nüfuz ve şöhret temin etmek ve oy almak için vazifesini bu suretle de kötüye kullanmıştır.

Arkadaşlar, bu bir suç olamazdı. (Soldan elbette sesleri) Bu bir suç değildi, bunu bir vaiz, bir hatip camide söylemiş olsaydı suç olmazdı. (Soldan, yine suç değil sesleri) Fakat 6187 sayılı Kanunun birinci maddesinde sarahat vardır. Celâl Yardımcı buna aykırı harekette bulunmuştur. (Soldan, gürültüler)

REİS — Rica ederim hatibin sözünü kesmeyin, alâkalı makam cevap verecektir.

HÜSAMETTİN TUGAÇ (Devamla) — Celâl Yardımcı'nın Evkaf işlerine ait verdiği hesaplar, bu tahsisata ait hesaplar, İskân Genel Müdürlüğüne ait hesaplar yerindedir. Fakat

«Bu milletin fertleri dindar doğmuştur, dindar ölecektir» sözü ile bu vazifelere ait sözlerin asla alâkası yoktur. (Soldan gürültüler)

MÜKERREM SAROL (İstanbul) — Bu sözü bir daha tekrar etmeyin.

HÜSAMETTİN TUGAÇ (Devamla) — Siz değil, Celâl Yardımcı söylesin.

MÜKERREM SAROL (İstanbul) — Öyle ise demin niye söyledin?

REİS — Rica ederim hatibin sözüne müdahale etmeyin. Hüsamettin Bey mevzuun dışına çıkmayın.

HÜSAMETTİN TUGAÇ (Devamla) — Ben mevzuun içinde konuşuyorum. Beyefendi bu şekilde hareket etmeyiniz.

MÜKERREM SAROL (İstanbul) — Başımı belâya sokma. Sana söz söylemek hakarettir.

HÜSAMETTİN TUGAÇ (Devamla) — Bana değil, sana hakaret..

REİS — Rica ederim karşılıklı konuşmıyalım.

MÜKERREM SAROL (İstanbul) — Sen kim oluyorsun?

HÜSAMETTİN TUGAÇ (Devamla) — Sen kim oluyorsun?

REİS — Mükerrem Beyefendi bu şekilde konuşmayın.

HÜSAMETTİN TUGAÇ (Devamla) — Burada bana ve diğer her hangi bir hatibe karşı söz söyliyemiyecek bir tek adam varsa o da sensin Sarol! Fazla ileri gitme!

Adalet Vekilinin cevabına geliyorum: Vekilin cevabı tatminkâr olmaktan çok uzaktır. Tahkikat açılmamıştır, bu bir âmme suçudur. Bir vekilin ödevine mütaallik bir suç olmaktan uzaktır. Celâl Yardımcı'nın söylediği bir sözü başka bir vatandaş söyleseydi derakap yakasına yapışılırdı. Âmme suçu işliyen Celâl Yardımcı'nın bakan olması imtiyaz mı teşkil eder? Bunları Muhterem Meclisin vicdanından gelen sese uymak suretiyle, bağıranlar, gürültü edenler hariç, vicdanına, insafına müracaat ederek hükümlerini vermesini istirham ediyorum. Şimdilik sözüm bu kadardır.

REİS — Devlet Bakanı.

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Ağrı) — Çok muhterem arkadaşlarım; sizden gizli, saklı hiçbir şey yoktur ve kalamaz. (Soldan, bravo sesleri) Bu milletin huzurunda ve Heyeti Âliyenizin huzurunda bana isnadolunan bütün hâdiselerin hesabını vereceğim.

Benim adım (Hüseyin Celâl Yardımcı) dır, nüfus sicilimde bu şekilde mukayyettir. İstanbul Lisesinde tahsilde bulunduğum günden beri Hüseyin Celâl diye anılmaktayım. Bilâhara arkadaşlarım tarafından yalnız Celâl diye anıldım ve bu suretle mahlâsım Celâl ismimin yerini almış ve babam Ensarîzade Hacı Celâl'in ismiyle beraber anılmak suretiyle Celâl Yardımcı haline gelmiştir. (Soldan: «İftihar edilecek baban var» sesleri)

Yedi kardeşiz: Birimiz burada Heyetinizin huzurundadır. Bir kardeşim Gülhane Tıp Akademisinde doçent doktor bevliye hocasıdır. Bir kardeşim Ankara'da avukattır. Diğer bir kardeşim Dil - Tarih, Coğrafya Fakültesini bitirmiş, Haydarpaşa Lisesinde hocadır. Bir kardeşim Güzel Sanatları bitirmiştir. Diğer iki kardeşimden biri çiftçidir ve birisi de bir Devlet memuriyle evlidir.

Ben Ensarîzadelerdenim, şecerem 400 senelik bir kayıt ile mukayyettir. Hüsamettin Beyin kaç senelik şeceresini ispat edebileceğini hakikaten merak ederim.

Şimdi muhterem arkadaşlarım; camilere yardımda muadelet ve nasafet kaidesinin açılmış bulunduğunu ve Kars'a yardım edilmediğini söylemek suretiyle beni bir isnat altında bulunduruyorlar.

Muhterem arkadaşlarım; müşahede buyurduğunuz gibi, Doğu vilâyetlerini peşimde seyreden Hüsamettin Tuğaç ve onun gibilerini fikir ve hakikat şütüne düşürüp hadlerini bildirmek boynumun borcu olmuştur.

Şimdi birinci suallerinin cevabını arzediyorum :

Arkadaşlar, Sıddıkıye Camiine verilen 32 bin küsur liradan yalnız ve yalnız benim vekâletim zamanında verilmiş bir tek kuruş yoktur. 1952 senesinde benim vekâletim olmadığı bir zamanda verilmiştir. Niçin verilmişti? Sıddıkıye Camisi Ağrı merkezinde mevcut olmıyan, halkın ibadeti için arzı iftikar ettiği tek camidir. Sıddıkıye Camiine olan ihtiyaç ve zaruret 1953 senesinde başlamıştır. 1939 senesinden 1953 senesine kadar bu ihtiyaç, bu dileklerin, bu yalvarmaların ve feryatların karşılığı olarak 13 senede vatandaşa şu dosya verilmiştir. Bu tek dosya Sıddıkıye Camiinin yapılması için yapılan mü-

raeaat ve feryatların ve yalvarmaların yazılı vesikasından ibarettir. Bu okkalık dosyadan gayrı vatandaşın dileklerine cevap vermiyen eski iktidar artık vatandaşın ahına uğrayıp nefretini celbetti ve iktidardan düştükten sonra gelen yeni iktidar, büyük sıkıntıya mâruz kalan ve 13 senede şu okkalık dosyaya mukabil bir şey almıyan vatandaşa..

ŞEMSETTİN GÜNALTAY (Erzincan) — Benim zamanımda verilmişti.

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Devamla) — Şemsettin Bey, ben söylemiyorum, işte dosya o söylüyor. 13 senelik bu okkalık dosyaya mukabil Demokrat Parti iş başına geldikten sonra vatandaşın bu arzusunu yerinde görmüş ve 1952 senesinden başlamak suretiyle yaptığı yardımlarla bu cami yakında ibadete açılacak bir vaziyete gelmiştir.

Şimdi arkadaşlar, camilere yardım. yalnız Heyeti Celilenizin kabul buyurduğu yardım fasıllarından ibaret değildir. Evkafın da camilerin tamir ve imarına taallûk eden bir yardım faslı mevcuttur.

Celâl Yardımcı'nın nüfus siyaseti yapmak ve şahsi propaganda temin etmek için Ağrı camilerine bu kadar yardımda bulunduğunu söyliyen Hüsamettin Tuğaç'ın bu sualine hakikat cevap veriyor.

Büyük rakamları okuyacağım :

Afyon'a	52 531,
Ağrı'ya	27 703,
Amasya'ya	54 641,
Antalya'ya	26 000,
Aydın'a	55 000,
Bilecik'e	26 000,
Çorum'a	23 000,
Diyarbakır'a	34 000,
Erzurum'a	89 000,
İsparta'ya	29 000,
İstanbul'a	588 000,

Kars'a 3 495 lira verilmiş, fakat Kars bu parayı harcamamışlardır. Bu hal, ilgilerini ifade eder. Büyük rakamları okumaya devam ediyorum, küçük rakamları okumıyacağım.

Kırklareli'ne	43 000,
Manisa'ya	77 000,
Niğde'ye	34 000,
Tekirdağ'a	30 000,
Tokad'a	30 000,

Trabzon'a 28 bin lira olmak üzere 1952 yılında camiler için bir milyon 445 bin lira yardımda bulunulmuştur. (Soldan alkışlar)

Şimdi 1953 yılında, Celâl Yardımcı'nın nüfuz temin etmek maksadiyle yardım yaptığını söyliyen Hüsamettin Tugaç'a 1953 yılı cevap veriyor.

1953 yılında :

Van'a 31 bin,

Ağrı'ya 30 bin (son verdiğimiz miktar dâhildir)

Ankara'ya	39 000,
Antalya'ya	33 000,
Aydın'a	95 000,
Balıkesir'e	66 000,
Bingöl'e	41 000,
Bursa'ya	30 000,
Çorum'a	37 000,
Edirne'ye	245 000,
Erzurum'a	88 000,
Gaziantep'e	53 000,
İstanbul'a	679 000,
İzmir'e	28 000,
Kars'a	7 300,
Kastamonu'ya	38 000.
Kayseri'ye	42 000,
Konya'ya	57 000,
Manisa'ya	46 000,
Maraş'a	70 000,
Muş'a	35 000,
Niğde'ye	31 000,
Ordu'ya	50 000,
Sivas'a	25 000,
Trabzon'a	26 000,
Urfa'ya	61 000,
Uşak'a	14 000,
Zonguldak'a	28 000 lira.

HALİS TOKDEMİR (Gümüşane) — Gümüşane'ye kaç lira?

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Devamla) — Büyük rakamları arzettim. Arkadaşım bir takrir verirlerse arza cevapta bulunurum.

Şimdi arkadaşlarım, görülüyor ki camilere yardım mevzuunda hiçbir vilâyet diğerinden farklı bir muameleye tâbi tutulmamış, vilâyetlerin ihtiyacına, talep ve arzularına, camilerinin harap bulunuş derecesine göre olmak üzere muntazam surette para tevzi edilmiş, bu suretle

muhterem arkadaşlarım 1951, 1952 ve 1953 yıllarında Evkaf Bütçesinden ve Heyeti Celilenin kabul ettiği bütçeden olmak üzere 4 648 382 lira camilere tamir tahsisatı verilmiş ve yardımda bulunulmuştur. (Soldan alkışlar).

HÜSAMETTİN TUĞAÇ (Kars) — Yalan. Şimdi söyliyeceğim.

REİS — Rica ederim, buradan gelip konuşunuz, bir de yalan diyorsunuz.

CELÂL YARDIMCI (Devamla) — Şimdi arkadaşlar, Hüsamettin Beyi ikinci tuşa getiriyorum, asıl o vakit düşecektir.

Arkadaşlar, Ağrı'daki konuşmamda dini siyasete alet etmek suretiyle itham altında bulunduruldığum ve 15 Eylûlden beri sistematik olarak bir hücuma mâruz kaldığım Heyeti Celilenizce de malûm ve müsellemdir.

Arkadaşlar, bir muhalefetin bütün dünyada siyasi manzume içindeki rolü; gerek Meclis dâhilinde mebuslariyle, gerek Meclis dışında teşkilât ve neşir organları ile vazifesi millî menfaatların çerçevesi dâhilinde iktidarı murakabe etmek, tenkid eylemek ikazda bulunmak, irşat etmek ve doğru yolu göstermektir.

Bugün huzurunuza intikal eden hâdise muhalefetçe asla böyle bir zaviyeden ele alınmamıştır. Ve böyle bir zaviyeden ele alınması düşünülmemiştir.

Bu hâdise yani bir Hükümet âzasının yurdun bir bölgesinde yaptığı beyanatın kötü emeller bir istismar mevzuu olarak seçilmiş bulunmaktadır. Bu harekette ne tenkid, ne murakabe, ne irşat, ne ikaz ve hattâ ne de hakikat payı vardır. Lûtfen bakınız nasıl;

Mevzuubahis meselenin Halk Partisi tarafından üç yoldan istismarına şahit olduk. Evvelâ mahallî teşkilâtı seferber edip uydurma zabıtlar tuttırdular, arkasından mebusları harekete geçti. Bu takriri vererek din propagandası yapan bir vekil hakkında ne yapıldığını sormak suretiyle onu yıpratmaya çalıştılar. Bütün bunları desteklemek gayretine en kötü hücumlarını en müzevver isnatlarını neşir organları delâletiyle yapmaktan çekinmediler.

Ezcümle 24 . IX . 1953 Ulus'ta Hüseyin Cahit şöyle yazıyor:

«Halk Partisi Doğu illerini 27 seneden beri ihmal etmiş, kim söylüyor bunu? Bu lâkırdıyı. Bir Moskof propagandacısı mı söylüyor? bir Kürt ajanı mı? Hayır. Bir Türk münevveri ve bir Devlet Bakanı söylüyor. Bu bakanın Moskof emellerine alet olduğunu düşünmeden Kürtleri tahrike koyulması ve Türk milleti ile Doğunun arasını açmasını şöylecesine geçiştiremeyiz.

Çünkü bununla görüyoruz ki, din bezirgânlığı, siyaset madrabazlığı ve mürteciler Hükümetin ta içine sokulmuş ve oraya çöreklenmişlerdir. Demokrat Parti Hükümetinin bir âzası inkilâba ve millî tesanüde bir mezar kazıcılığı rolünü ifa etmektedir. İrtica ve hiyanet kalenin içine sokulmuştur.

Bu gidişle memleketi felâkete sürükliyen bu demokrat beylerde akıl ve izan yok mu acaba?. İzan yoksa vicdan da mı yok?. Yazıklar olsun.»

Arkadaşlar, bu nâbeca tecavüzlerin hiçbirisine gazete sütunlarında aynı ile mukabele etmedik. Yalnız milletimizin ve iktidarımızın bizden istediği vekar; ciddiyet, şeref ve haysiyet havası içinde ancak şu kadar söyliyebildik -

Bize isnatlarımız narevadır. Beyanlarımız tahrif edilmiştir. Ve nihayet hâdise Meclise intikal ettiğine göre, bu fiil ve hareketimizi tek kelime eksik ve fazla olmadan Büyük Meclis huzurunda açıklıyacağız. Hem de bize bu tecavüzleri yapanları ve ezcümle bunların sergerdesi Hüseyin Cahit Yalçın'ı, hiç uğramadığı Meclise davet ederek açıklıyacağız diye cevap verdik. Mertçe taahhüdümüzde de durduk. Kendisine telefon ettirerek Mecliste bu işin müzakeresinin açılacağını bildirdik ve kendisini Meclise davet ettik. (Soldan «kaçar gelmez sesleri»)

AHMET KOCABIYIKOĞLU (Balıkesir) — Türk Devleti kurulduğu günden beri kırılası kalemi memleket hayrına değil, şerrine işlemiştir. Kırılsın artık kalemi.

CELÂL YARDIMCI (Devamla) — Aldığımız cevap şu oldu : «İşim bilir, gelip gelmemek işimize bağlıdır.»

Her ne ise ister gelsin ister gelmesin, biz huzurunuzda taahhüdümüzü ifa ve mesuliyetimizin hesabını vermek mecburiyetindeyiz. Daha doğrusu yani heyeti celileniz, bu takririn verilmesini ve bu tecavüzlerin yapılmasını icabettiren beyanatımı bilmek mevkiindedir. Bu sizin vazifenizdir. Millî, teşriî ve vatani vazifenizdir. Çünkü eğer ben, bu takririn belirtmek istediği eğer ben bu yazıların size ve Türk âmme efkârına ilân ettiği gibi bir adam isem; millî men-

faate her şeyi feda etmekle mükellef, hürriyet, istiklâl, medeniyet ve inkılâp koruyucusu bir parti ve bir Meclis olarak hakkımda en merhametsiz ve kahredici bir hüküm ve kararı almak mevkiindesiniz. Aksi takdirde Türk siyasi tarihi yakanızı bırakmaz. (Soldan alkışlar)

Ve şayet, ben bu iftiraların tanıtmak istediği bir adam değilsem ve bunlardan münezzeh isem, aynı kahredici hükmünüzü bu süikasdi tertip edenlere çevirmeniz zaruridir.

Ve ben şimdi kimlerin huzurunda ve ne sıfatla bulunduğumu müdrik olarak, şimdi Ağrı beyanatımı harfiyen arz ve izah edeceğim.

Aziz arkadaşlarım, Ağrı'ya gitmeden evvel muhalefetin neşriyatı muhalefete mensup mebusların ve sair zevatın memleketin dört bucağında söylenmiş sözleri, yazılmış yazıları ve yurdun mesut manzarasını karanlık ve meşum gösteren hareketleri vardı. Bunları bir partili, bir mebus, bir Vekil olarak bir nebze toplattırmakta mecburiyet duydum. Aynı zamanda Hükümetin müspet icraatı hakkında uzak bir bölgede bulunan hâdiseleri lâyikiyle takibedemiyen vatandaşlara bir Hükümet âzası olarak izahat vermekte kendimi vazifeli addettim. Onlara şöyle hitabettim :

«Türk yurdunun, temiz, çalışkan ve itaatkâr evlâtları, Türk vatandaşının rüzgârlarını başı dumanlı tepesinde öfkeli bir kırbaç halinde düşmanların suratında şaklatan koca Ağrı'nın eteğine yaslanarak göğsünü vatanına siper etmiş serhaddin çocukları, size selâm getirdim. Vatanımızın kalbi Ankara'dan, şehitler diyarı Garp ülkesinden, âbideler hazinesi İstanbul'dan selâmlar getirdim. Parti ve Hükümet reislerinden selâmlar getirdim. Bu selâmda; büyük mânalar mündemiçtir, bu salonda mündemiştir. Memleketin dört bucağına karşı olduğu gibi Doğuya da şefkat, Doğuya da muhabbet vardır. Bu selâmda Doğuya güvenme, Doğuya inanma vardır. (Soldan : Bravo sesleri) Bu selâmda Doğuyu görme ve gözetleme vardır. Bu selâmda yurdun her bölgesinde olduğu gibi Doğuyu da kalkındırma, nurlandırma ve saadete kavuşturma duyguları, fikirleri ve kararları vardır. İşte bu duyguları şize açıklamak, bu kararları size müjdelemek için dolaşıyoruz. Evet arkadaşlar. Millî iradenin meydana getirdiği Büyük Millet Meclisinin müstesna müzaheret ve itimadı ile iş başında büyük başarı hamleleri arasında çalışan Hükümetiniz kâh merkezden, kâh vilâyetlere kol salarak icraatına devam etmektedir. Hükümet âzaları yurdun dört bucağını dolaşmaktadırlar. Niçin bilir misiniz? Burada sözümre büyük şairin bir cümlesini katacağım; O, Türk milletine şöyle hitabetmişti :

« Doğacaktır sana vaadettiği günler Hakkın
Kim bilir belki yarın belki yarından da yakın»

İşte Hakkın doğacağını Türk Milletine vadettiği bu günlerin artık doğduğunu bir kere daha görmek için ve bundan saadet duymak için ve şayet bu mesut günden henüz istifade etmemiş vatan parçaları varsa görüp tesbit ederek nura kavuşturmak için dolaşıyoruz.

İyi şeyler görüyoruz ve iyi şeyler yaptığımıza inanarak bahtiyar oluyoruz ve bu saadet içinde milletin hizmetinde çalışmakla asla uşanç duymuyoruz. Şimdi size bu saadetimizin yurt içindeki belirtilerini ve temellerini biraz saymak isterim.

Doğu'dan başlıyacağım; hattâ şehrinizden ve vilâyetinizden başlıyacağım. Şehriniz elektrik nuruna kavuştu, telefonunuz geldi, telsizler işliyor, Türk pilotunun göklere açılan kanatları sizi memleketin bütün vilâyetlerine bağladı. Hastanıza Devlet elini uzattı, umumi bütçeye aldı. Sanat okulunuz açıldı, arkasından enstitüye inkılabetti, yollarınız yapıldı, içme sularınız akmaktadır, artan zirai kredileriniz size kuvvet kaynağı oldu. Yalnız bu sene içinde Hükümetin bir memleket parçası olan vilâyetinize nasıl bir samimiyetle elini uzattığını anlatıvereyim :

403 956 lira yol için Muradiye - Doğubeyazit yolu yapılmaktadır.

Diyadin yolu bakıma alınmıştır, Diyadin yolu etüde alınmıştır.

Okul : 273 930 lira yeniden altı okul, 32 okul tamir edilmektedir.

Su : 289 099 lira. 120 köyün suyu yapılmaktadır. Ellisi ikmal edilmiştir.

Sağlık merkezleri için : 364 870 lira.

Ve iskân işlerinde Hükümet vilâyetinize son bir ay içinde 250 000 lira yardım parası gönderip ve şu suretle 1 856 135 lira yardımda bulunuldu. Toprak ve iskân yurt içi umumi faaliyeti ise şayanı şükrandır.

Bundan başka : Şimdiye kadar kabili istimal bir tek camii bulunmıyan Karaköse'de Sıddıkiye

camiinin yeniden inşasına son iki yıl içinde Evkafça 32 703 lira yardımda bulunulmuştur.

Bu defa; hiç camii bulunmıyan Doğubayazıt Camii için halkın topladığı 20 000 liraya ilâve olarak 10 000 lira yardımda bulunulması, harap bir vaziyette bulunan Tutak, Patnos ve Aleşkirt camilerine beşer bin lira yardımda bulunulması takarrür etmiştir.

Söz buraya gelmişken Vekâletime bağlı Evkaf İdaresinin faaliyeti hakkında size kısaca bir izahat vermek isterim. Eski iktidar zamanında ve geçmiş yıllarda en çok 600 000 lira sarfedilerek 50 - 60 cami tamir edilmekte iken 1951, 1952 ve 1953 yıllarında 4 648 382 lira tamir ve cami yaptırma yardımında bulunularak, 296 cami tamir edilmiş ve 552 den fazla camiin inşasına gayret sarfedilmiştir.

Bundan başka, Vakıflar İdaresini büyük bir inkişafa mazhar kılmak maksadiyle 50 milyon sermayeli bir Vakıflar Bankasının kurulması hakkında bir kanun tasarısı Meclise sevkolunmuştur.

Bir taraftan memleketin imarına hizmet, vilâyetlerin ihtiyaçlarını karşılamak, diğer taraftan Vakfın gelirini artırmak için halen Erzurum'da, Konya'da, Aydın'da, Antalya'da, Gaziantep'de, Manisa'da, İstanbul'da, Giresun'da, İzmit'de ve Koçarlı'da yapılmış ve yapılmakta olan muazzam mebaniye ilâveten bu sene 30 milyon liralık bir programla, Ağrı'da, Mardin'de, Muş'ta, Erzincan'da, Kırşehir'de, Kütahya'da, İzmir, Antalya, Çanakkale'de ve ceman 42 vilâyetimizde apartman, iş hanı, dükkân, sinema, hâl, otel ve bunlara benzer binaların yapılması dönülmez kararlarımızdan ve akim kalması asla vârit olmıyan hamlelerimiz dendir. Bu arada Ağrı merkezi olan şehrinizde her türlü konforu haiz, modern ve emsalini teşvika vesile olacak ve bilhassa memurların ihtiyacına cevap verecek bir apartman ile sıra dükkân ve yazıhaneleri ihtiva eden binaları memlekete kazandıracağız. Vakıflar İdaresi son üç sene zarfındaki bu faaliyeti ile bir taraftan bu millet efradının dindar doğup, dindar öleceklerine inanan vakıfların gaye ve maksatlarına uygun bir şekilde çalışmış, diğer taraftan vakıfların gelirini artırmak ve sinema gibi müesseselerin inşasına varıncaya kadar her türlü hizmetlerde bulunmak gayretiyle ve en medeni bir zihniyetle çalışmaktan geri kalmamıştır.

Yine Vekâletime bağlı Toprak ve İskân Umum Müdürlüğü faaliyeti de aynı hızla yürümektedir.

Eski iktidarın beş buçuk senede dağıttığı 751 476 dönüme mukabil iktidarımız üç buçuk senede 6 773 844 dönüm toprak dağıtmıştır. Bu arada senelerden beri komisyon bekliyen vilâyetinize de bir toprak tevzi komisyonu gönderilmiş ve daha da takviyesi düşünülmektedir.

Aziz Ağrı'lılar, bir de umumi mahiyette Doğuda ele alınan işlerden size bir hulâsa verirsem büyük Türk Milletinin evlâtları olarak onun sıcak bağrında heyecandan heyecana düşeceksiniz.

Doğu'da iki radyo istasyonunun, Doğu Üniversitesinin tesisi başka vilâyetlerde olduğu gibi bütün Doğu vilâyetlerinde de lise açma kararı, ilk ve orta okulların ihtiyacı karşılıyacak şekilde çoğaltılması gibi Doğuyu medeniyete, irfan ve refaha kavuşturucu kararların haberleri hayatınızın en mesut müjdesini teşkil edeceği kanaatindeyim. Hasılı Hükümetin, memleketin her bölgesindeki hamleleri böyledir ve böylece gelişmektedir. Hepsinin listesini saysam saatler sürer.

Arkadaşlar, Ağrı konuşmasına şöyle devam ettim; yalnız şu son üç gün içinde, yurdun içinde başarılan işler baş döndürücüdür.

Amasya'da, Kütahya'da, Konya'da şeker fabrikalarının temeli atıldı.

Ağrı'da, Çanakkale'de hava meydanları sefere açıldı.

Erzurum'da pancar ekicilerinin birliği kuruldu.

Keza Konya'da et kombinasının ve muazzam Vakıflar İş Hanının temeli atıldı.

Önümüzdeki haftalarda yeni yeni su elektrik santrallerinin, şeker ve çimento fabrikalarının arka arkaya temellerinin atıldığını göreceksiniz.

Köyü kalkındırma mevzuunda köy evleri için büyük krediler açmağa girişmesi için Ziraat Bankası harekete geçirildi. Dış firmalar memleket içindeki tesisleri yapmak için yarışa girmişlerdir.

Yurdu bir baştan öte başa kavramış, kucaklamış yollarda nakil vasıtaları gece gündüz tozu dumana katmaktadır.

Size hangi birisini anlatayım, hal ve hakikat bu merkezde iken yurdun içinde bir kısım Halk Partisinin sözcüleri dolaşmaktadır. Kendi-

lerine iyi niyetli insanların süsünü veriyorlar.. Kahramanlık taslıyorlar. İnanmayın, bunlar millete doğruyu söyleyip, doğruyu göstermiyorlar. İşte birinin, daha doğrusu Nihat Erim'in sözü Düzce'den geliyor : «Demokrat rejim tehlikededir, murakabesiz bir idare var, tenkid hakkı kalmadı, gazeteler baskı altındadır, iktidarla mücadele etmek bir kahramanlık olmuştur» diyor. (Soldan bir ses : «Allah kahretsin») Hem bu sözleri söyliyebiliyor, yazabiliyor, hem de bu memlekette tenkid hürriyeti yoktur, diyorlar. Görüyor musunuz kahramanlıklarını. Hakikat şudur : Grupta bizzat iktidar partisi safında Mecliste ve teşkilâtta muhalefet saflarında her türlü tenkid ve murakabe mevcuttur.

Matbuat hürriyetinin derece ve mertebesi ise bütün dünyaca malûmdur. Üstelik bu hakikatı inkârdan gelen, Nihat Erim gibi bir şalcı olursa...

Biliyorsunuz değil mi? Hürriyete şöyle bir canlılık veririz. Fazla kımıldadığını görünce üstüne şalı örteriz, olur biter, diyen Erim.

Üstelik bu hakikatı inkâr edenler, eski devirlerde matbuata yevmî emir tebliğ edenler olursa.

HÜSAMETTİN TUGAÇ (Ağrı) — Bütün bunların soru ile alâkası hiç yoktur.

REİS — Celâl Bey müsaade buyurun cevap vereyim : Hüsamettin Bey, alâkası vardır. Celâl Yardımcı'nın Ağrı'da söylediği nutuk dolayısiyle birçok ithamlar yapıldı. Onun için kendisi bütün nutku birer birer okuyarak Yüksek Meclisin murakabesine arzediyor, siz de burada konu dâhilinde söyliyeceksiniz.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Kırşehir) — Reis Bey, ölçüyü elden bırakmayınız.

HÜSAMETTİN TUGAÇ (Kars) — Hiç alâkası yok, katiyen bunların.

REİS — Burada söyliyeceksiniz Hüsamettin Bey.

Devam edin efendim.

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Devamla) — Arkadaşlar; bana isnatlarda bulunulduğu zaman dedim ki : Ağrı'da ne konuştuğum yazılıdır, size yazılarımı vereyim neşredin. Fakat bir saat süren oknuşma içinde fikir seyyaliyetini kesmeye hakkınız yoktur.

Konuşmamı bitireyim ki benim ve onlar hakkındaki hükmünüzü vermiş olasınız.

Şimdi bir başka şeyden bahsedeyim. Doğuyu dolaşan Kasım Gülek'ten : «İktidar ihtirasiyle yanıp kavrulan ve Doğunun kendilerine seçim pazarı olacağını zannetmek gafletine düşerek oradan sesleniyor. Halk Partisinin Doğu hakkındaki hamleleri ve kalkınma programlarını D. P. sabote etmiş, bir yana atmış, ve Doğuyu unutmuş.» Hangi hamleler? 27 senede, hayırlı tek iş yapmıyan, yerinden kımıldamıyan, kötürüm hamle mi? Doğuyu maddi ve mânevi öksüzlüğe mahkûm eden hamle mi? Zulüm, cebir ve işkence hamleleri mi? Eğer dediği hamleler bu ise bunları yokettiğimizi kabul ediyorum. Buna mukabil D. P. doğuyu ihmal etmiş öyle mi? Yollar, Tortum Şelâlesi, radyo istasyonları, Üniversiteler, nur ve feyiz saçan gayretler, telefonlar, elektrikler, telsiz, hava meydanları hürriyet havası, hakiki vatandaş muamelesi. Bunlar da D. P. nin hamleleridir. Böylece kimin millete hizmet yolunda olduğu aşikârdır. Bir başkası da yani İnönü İstanbul'da vatandaşlara telkinde bulunmaktan geri kalmıyor. « Memleketin dış tehlike meselesi üzerinde ve savunmamız işinde Halk Partisi çok hassas imiş, Türk medeniyet ve inkılâplarının yegâne muhafızı onlarmış. Malî ve iktisadi alanda bugünün iktidarı buhran içindeymişiz. Bu da İnönü'nün iddiaları.»

Aziz Ağrılılar : onlar hassas da biz değil miyiz? Bu sözlere ne lüzum var. Bu milletin, bu iktidarın kahramanlar kahramanı, asker oğlu asker, kudretli ve şerefli ordusuna yaptığı fedakârlıklar dış emniyet mülâhazasiyle değil mi? Milletin ve ordusunun kudretine dayanarak dürüst bir siyasetle bu kuvvetini tanıtarak, kendisini saydırarak Atlântik Paktı gibi Şark milletleri tarihinde hiçbir millete nasip olmamış bir tarzda bu pakta alınmak, ve onun en parlak halkasını teşkil etmek dirayetini gösteren Hükümet dış emniyet mülâhazası için bunları yapmadı mı? Ve bu büyük kuvvet dış emniyetin teminatı değil mi? Kore kahramanlarının yarattığı şehamet destanları memleketin dış itibarını takviye, askerî kudretini dünyaya göstermek ve bu sayede hürriyetsever milletleri Türk vatanının etrafında halkalandırmak maksadına müstenit değil mi? Ve İnönü en son olarak şunu ilâve ediyor. «Hükümet iktisadi ve malî buhran içindedir.»

İktisadi ve malî buhran mı? Bir buğday it-

haliyle övünenlere bakın bir de 3,5 senede bu milleti 4 ncü dünya ihracatçısı devlet haline getiren Hükümete bakın. Böyle bir Hükümet malî buhranda olur mu? (Bravo sesleri alkışlar) Sarıyar, Seyhan, Tunçbilek, Tortum, Hazer elektrik santrallerini kuran bir Devlet iktisadi buhranda olur mu? 27 senede yapılan yolun iki mislini ve köprülerin üç mislini yapanlar iktisadi buhran içinde olur mu?

88 senede 344 milyon liradan ibaret olan zirai kredileri üç senede 1,5 milyar liraya çıkaran bir idare iktisadi buhranda olur mu? 27 senelik dış ticaret hacmımız 3 senede iki misline çıkaran bir millet iktisadi buhran içindedir öyle mi? (Soldan bravo sesleri alkışlar).

Daha dün polis teşkilâtının ve jandarmanın ferahlık içinde yaşamasını temin uğrunda bir yığın ödeneği bir kanun ile göze alan ve hâlâ elde bulunan yeni Barem Kanunu tasarısı ile bütün memurlarının refahı uğruna milyonları bütçesine almaktan çekinmiyecek bir Hükümet malî bir buhran içinde olabilir mi? Şunu söylemek lâzımsa ortada bir buhran var. Vatanın sathında bir iflâs muamelesi cereyan ediyor. Bu buhran milletin itimadını kaybedip iktidardan düşenlerin ruhundaki buhranı, bu iflâs Türk milletine hesap veremiyenlerin içine düştükleri itibar iflâsıdır. (Soldan bravo sesleri alkışlar).

Kaldı ki muhalefet bu yersiz isnatları memlekete bu fenalığı nasıl yapmaya elleri varıyor. Memleketi dışarda dost ve müttefiklerimiz böyle tanımaz. Nasıl kıyıyorlar? O dışarı ki, bizi adım adım takip etmekte ve yurdumuzda cereyan eden meselelere kulak vermekte ve memleketimizde hakiki ilerlemeyi açıkça görmektedir.

Aziz Ağrılılar işte size bir örneği...

Amerika'da münteşir New - York Times şöyle diyor : İktisadi ve malî meseleler Türkiye'de Demokrat ve Halk Partisi adını taşıyan iki siyasi parti arasında şiddetli münakaşa mevzuudur. Demokratlar diyor ki, (süratle yükselen istihsal rakamlarımıza bakınız, yeni yollarımıza, sulama projelerimize, ıslah edilmiş limanlarımıza bakınız. Çiftçimiz hayatında hiçbir zaman bu kadar parayı cebinde görmemiştir.)

Bu noktada Halk Partililer nahoş bir mütalâa ile sözü kesmeye ve işi başka türlü göstermeye hazırdırlar.

Halbuki hakikat şudur ki, Türkiye'nin az gelişmiş, ekseriyeti çiftçi olan bir millet sıfatiyle son yıllar içerisinde şayanı dikkat bir iktisadi terakki kaydettiğine şüphe yoktur. En göze çarpan kazanç hububat istihsalinde olmuş ve yüzde 50 bir artışla 1948 de 9 milyon ton iken 1953 te 13,5 milyon tona çıkmıştır. Geçen yıl Türkiye bir milyon ton buğday ihraç etmiş olup bu yıl da bereketli mahsul alındığı için 3 milyon ton ihraç etmeyi ümit etmektedir.

Bugün Türkiye'de buğday birinci ihraç maddesi haline gelmiş olup pamuk ve tütün ikinci ve üçüncü olarak gelmektedir.

Son üç yıldan beri diğer istihsal sahalarında da şayanı dikkat bir artış görülmektedir. Kömür 4 milyondan 6 milyona,, krom 200 bin tondan 700 bin tona, pamuk 50 bin tondan 170 bin tona çıkmıştır. Yabancı müşahitlerin kanaatince bu gelişmede en mühim unsurlardan biri muazzam yol inşa programıdır. Bu program sayesinde Türkiye'nin 24 milyon nüfusunun büyük bir kısmının yaşadığı 40 bin köyün kısmı âzamı tecrid edilmiş olmaktan kurtulmuştur.

Patikalar da yol yapılıyor. Eski patikaların yerine bugün her mevsimde açık bulunan yollar inşa edilmiş olup üç yol şebekesi memleketi Doğudan Batıya ve 6 yol şebekesi de şimalden Güneye kat'etmektedir. Hükümet yol inşa programına büyük bir istekle girişmiştir. Türk tarlalarındaki traktörlerin adedi 3 000 den kırk bine yükselmiştir. Bu yükseliş zırai metotların düzeltilişi için girişilmiş olan memlekete şâmil kampanyanın yalnız bir veçhesini teşkil etmektedir. Türkiye'nin geçireceği malî yükseliş ve inişler ne olursa olsun, yeni yollar, ıslah edilen limanlar, zırai makineler, ve mütekâmil ziraat usulleri yanılmaz hakiki millî servetlerdir. 40 - 50 milyon nüfuslu bir Türkiye ihtimali hayal olmıyan bir tasavvurdur. Temerküz kampları ve likidasyon usulleri ile komünizmin, cehalet, atalet ve sefalete karşı yegâne tercih şekli olmadığına dair en iyi müspet dersi veren Türkiye'dir. Güçlü, kuvvetli, kendisine güvenen, müstakil düşünceli, toprağının sahibi Türk köylüsü Yakın Şarkın içtimai ve iktisadi tarihinde çok ümit verici ve mânalı bir bahis yazabilir bir kudret haline gelmenin yolundadır.» İşte Ağrılılar New - York Times böyle diyor ve bunlar birer hakikattır ve bütün bunları sağlıyan D. P. iktidarıdır.

Hem aziz dostlarım; muhaliflerimiz niçin bu yersiz iddialarla memleketin içinde dolaşıp va-

tandaşın rahatını bozuyorlar.

Seçim propagandası mı?. Daha seçim gelmed ve kanunun tâyin ettiği seçim propaganda günle ri için değiliz. İcraatımız ister iyi, ister fena ol sun, Türk milletinin iradesi ile dört sene için iş başına gelmişiz. Ve bu kanuni haddimizi dolduracağız, iyi işler görmüşsek, bu dört senenin sonunda millet bizi yeniden seçer, fena işler görmüşsek, millet dört seneyi efendice, Devlet nizamlarına, kanun hükümlerine tam bir itaat göstererek sabır içinde geçirir ve dört sene sonra bize güle güle kardeşlerim, uğurlar olsun, işime yaramıyorsunuz der.

O halde, bu adamların bugün yurdu dolaşıp vatandaşı rahatsız etmelerinin hiçbir sebebi yoktur. Sebebi olsa olsa şu hikâye ile izah olunabilir. Birisi bayram değil, seyran değil eniştem beni ne diye öptü?

Ne diye öpecek, eniştenin gözü kararmış da ondan.

Aziz hemşerilerim son olarak muhalefet partisinden bir kısım muhterisin bu kara niyet ve kara sözlerinin ne olduğunu ifade edeyim, onu da yine bir şairin sözü ile ifade edeyim :

Erbab-ı kemali çekemez nâkıs olanlar
Rencide olur dîde-i huffaş ziyadan

Evet, eksikler, sakatlar, sağırlar, akıl hastaları, ruh hastaları, beceriksizler, kemal erbabını çekemezler. Becerikli ve enerjik insanları çekemezler, meydana getirdikleri hayırlı eserleri çekemezler.

Evet, yarasa kuşu perende atmak için geceyi bekler. Güneş onun gözünü yorar, ve karartır. O halde yarasalara cevap vereyim : Bu memlekette artık gece olmıyacaktır. Ve parolamız şudur : Ağzında şarkılariyle, parlak ümitleriyle yurt uğruna hizmette gün doğmadan ilerle. Türk milletinin itimadı ve müzahareti bizimle beraber oldukça biz gün batmadan, gün battıktan sonra da hizmet yolunda ilerlemeye devam edeceğiz (Soldan, bravo sesleri, alkışlar).

Böyle değil mi Hüsamettin Bey? Aynen böyle söyledim, bu nutuktan bir kelime tenkis veya ona bir kelime ilâve edebilir misiniz?

HÜSAMETTİN TUGAÇ (Kars) — Bunların benim sözümle hiç alâkası yoktur, sadede geliniz.

CELÂL YARDIMCI (Devamla) — Daha kürsüye gelirken sizi fikir ve hakikat şütünden salıverip sukut ettireceğim. Ben sizi bir şüte düşüreceğim demiştim, sonuna kadar böyle düşeceksiniz Hüsamettin Bey.

HÜSAMETTİN TUGAÇ (Kars) — Kendin lüştün çukurun içine.

CELÂL YADIMCI (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım; mâruzatımı bitiriyorum.

Aziz arkadaşlar, Doğuda söylediklerim, harfi harfine bunlardan ibarettir. Aynı kâğıtlardır. Aynı yazı ve aynı notlardır. Bunlara, ne söylenirken, ne bugün hiçbir şey ilâve edilmemiş ve hiçbir şey çıkarılmamıştır. Bu beyanatın irtica ile, inkılâp aleyhtarlığı ile, din bezirgânlığı ile, kanunu çiğnemekle, din propagandası yapmakla ne alâkası vardır? Hal bu merkezde iken dakikalarca devam eden bu konuşmayı makâsladılar, parçaladılar, içinden işlerine gelenleri aldılar, tahrif ettiler, tersine manâlandırıp neşrettiler ve arkasından aleyhime bildiğiniz kampanyayı bir tecavüz, bir iftira ve bir tezvir kampanyası açtılar. Buna sade çirkin, sadece günah ve ayıptır demekle iktifa edeceğim.

İzahtan vârestedir ki, benim medeni telâkkilerim, hukuki bilgilerim, millî menfaat yolundaki iman ve inançlarım, yurduma hizmet etmek cehid ve gayretlerim, buna isnat olunduğu gibi bir fiil ve harekette bulunmama asla müsait değildir. Hattâ ben Doğuda söylediklerimden daha geniş izahat da verebilir, daha fazlasını da söyliyebilirdim. Çünkü uhdemde bir de Diyanet İşleri Reisliği vardır. Bu dairenin vazifesi sadece vatandaşın din ve dinayeti ile, iman ve ibadeti ile meşgul olmaktır. Meclisiniz her sene bu müessesenin malî istitaatını biraz daha takviye etmekte ve onun mensuplarının terfihine gayret sarfetmekte ve onların ahlâki ve dinî cephelerinin, asrın medeniyet ve irfanı ile kabili telif olacak bir şekilde inkişafını sağlamak arzusundadır.

Acaba Hükümet icraatı olarak işin bu tarafını ele alıp, imamdan, vaizden, İmam - Hatip okullarından, radyoda dinî konferanslardan, müezzinlerden bahsediverseydim halim nice olurdu? Yüksek takdir ve bilgilerinize arzı iftikar ederek şunu söylemekte hata var mı? Kanunen müesses, en mühim tarafı din ve diyanet olan bir teşkilâtın faaliyeti hakkında hem de mesul bir bakan olarak izahat veren bir adamı mürteci din bezirgânı ve kanunları çiğneyerek dinî progağanda yapmakla itham etmek hangi siyasi ahlâk, fazilet ve insaf kaidesiyle bağdaşabilir.

Hem şurasını ilâvede de fayda vardır. Huzurunuzda iki gün evvel intakı hak kabilinden bir hâdise cereyan etti. Halk Partisine mensup bir mebusun bu kürsüde neler söylediğini, nasıl din ve iman taraftarı gözükmeye çalıştığını, halkın ibadetine yarıyacak müesseselerin ihyasına milyonlar lâzım iken Hükümetin 500 000 lira gibi küçücük bir meblâğı harcamasından Hükümeti nasıl tenkid ettiğini, camilerde namaz kılan insanlara sokağa kadar yayılmasının hazin olduğunu ne şekilde anlattığını müşahade buyurdunuz. Ve gördünüz ki, onun söyledikleri benim Ağrı'da söylediklerimin bin misli fazla idi.

Hattâ bu hali görünce onun nam ve hesabına endişeye düştüm ve eyvah, Halk Partisi prensip partisidir, adamcağız bu beyanatı ile yandı diye de hayıflandım.

Çünkü, bu prensip partisi nerede ise bu zatı partisinden çıkaracak, olmadık ukubetlere mâruz bırakacak neşir vasıtaları ve hele bu vasıtanın başmakalecileri bu mebuslarını mutlaka yerden yere çalacaklar diye günlerce merak içinde bekledim. Fakat tek harekete rastlamadım.

Ve sonra bir kere daha anladım ki, prensip partisi iddiasında bulunan bu insanlar, sadece ve sadece sözü başka, özü başkalar mezhebinin sâlikleridir. Son hüküm bu olunca, bittabi artık merakla beklemekten de vazgeçtim.

Aziz arkadaşlarım, şu noktayı da belirtmekte fayda mülâhaza etmekteyim. Ağrı'daki beyanatımın neresinde Doğu ile Türk Milletinin arasını açma tahriki var. Bir kere Doğu ne demek, Türk Milleti ne demek? Doğu ayrı, Türk Milleti ayrı bir şey mi?

Arkadaşlar, ben Doğu'nun Türk Milletinden ayrı bir varlık olduğunu hiçbir zaman hayatımın hiçbir çağında bilmedim ve bilmiyorum. Doğuyu Türk Milletinden ayrı zanneden bedbahtlara göğsümü gere gere şunu söyleyebilirim. Doğudaki bu beyanat ora halkı ile milletin arasını asla açmamış ora halkı bütün vatandaşları fikren ve ruhan, cismen, harsen bin kat daha birbirine kenetlemiştir. Esasen muhalefeti ürküten de budur. Muhalefetin dilinin altında sakladığı bir bakla var onu da ben çıkaracağım. Yani onları çileden çıkaran hakikati açıklıyacağım. O nedir bilir misiniz? Ben kimse ile Türk Milletinin arasını açmadım. Eğer bir hizmette veya bilfiil ve harekette bulundum ise o da sadece Halk Partisiyle millet arasında esasen mevcut olan açıklığın sebeplerini izaha, daha genişletmeye çalışmaktan ibarettir. (Soldan alkışlar)

HÜSAMETTİN TUGAÇ (Kars) — Atma, sen ona muktedir değilsin.

CELÂL YARDIMCI (Devamla) — Bunu itiraf ederim. Aynı zamanda şu hususu bir kere daha tekrarda fayda vardır. Bu ara, bu açıklık Türk Milleti ile Doğu arasında değil, bu aralık Türk Milletiyle dünün iktidar ve bugünün muhalefet partisi arasındaki açıklıktır. (Soldan, bravo sesleri, alkışlar).

Hattâ bu açıklığı evvelâ yine kendileri açtılar. Ebediyete kadar bir daha kapatmamak üzere kendileri açtılar. Hürriyet şalcılığiyle açtılar Seri halinde antidemokratik kanunlar imal edip esas Teşkilât Kanununun hükmünden ıskat ederek açtılar. (Soldan alkışlar) Milletin menfaatlerine sırtlarını çevirerek açtılar. Her türlü hürriyeti bir enkaz yığını haline getirerek, milletin üzerinde saltanat kurarak açtılar. (Soldan alkışlar) Milleti örfi idare boyundurağına vurarak açtılar.

Milletin matbuatına baskı ve matbaalarının kapısına gece yarıları, hem de muharrir işçi ve müstahdemlerini sokağa atıp kilit vurarak açtılar.

Milletin dış itibarını tezlil ederek açtılar. Dünya milletleriyle iş yapacağız diye vapura, tayyareye safalı safalı bindi gittiler. Getire getire hindi getirerek açtılar.

Milletin dünyaca malûm ve muhteşem askerî gücünü dünyaya küçük göstererek açtılar, milletin rey hakkına el uzatarak açtılar.

Dün iktidarda iken böylecesine açtıkları bu aralığı, bugün muhalefette her türlü siyasi hürriyet ve demokratik ölçülerin dışında korkunç bir zihniyetle.

İktidarın bir tek iyi hizmetini ve iyi niyetini anmak hakşinaslığında bulunmadan ve top yekûn inkârdan gelerek vatanın mesut manzarasını karartmak suretiyle malî, siyasi, ictimai ve idari itibarını sarsa sarsa milletle kendi aralarındaki boşluğu genişletmeye devam ediyorlar.

Ve böylece millî selâmeti, millî menfaati, millî ruhu, millî neşeyi, millî huzuru, millî emniyeti ve millî ahengi ihlâl etmektedirler. (Sağdan : Onu sen söylüyorsun sesleri).

Ben bütün bunları ve gerekse bugünkü iktidarın müstesna değerdeki hizmetlerini dilimin yettiği kadar dün Ağrı'da duyururken, öbür gün An-

talya'da, başka bir gün İsparta'da, bir başka zaman Burdur'da, Denizli'de, Aydın'da vatandaşlarıma açıklamaktan, onları ikaz etmekten, gönüllerini huzura kavuşturmaya çalışmaktan başka hiçbir şey yapmadım.

Eğer şahsıma, Hükümetime ve Partime bu hücumları yapmakla bizi baskı altına alıp çalışmalarımızı sekteye uğratacaklarını umuyorlarsa aldanıyorlar. Bu sebeple kendilerine burada ve huzurunuzda şunu hatırlatarak diyeceğim ki, bu yolda ve milletin hizmetinde nerede ve ne zaman icabetse vazifemi aynı kuvvet, aynı heyecan, ve aynı bağlılıkla ifaya devam edeceğim. (Soldan : Bravo Yardımcı, yaşa sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar).

ŞEMSETTİN GÜNALTAY (Erzincan) — Beyanatını Hükümet adına mı, kendi adına mı yaptılar?

HÜSAMETTİN TUGAÇ (Kars) — Muhterem arakdaşlar; âsap çok gerildi. Bilmem sözlerimi sükûnetle dinliyebilecek misiniz?

Muhterem arkadaşlar; Celâl Yardımcı Ağrı'da çekmiş olduğu miting nutkunu burada da tekrar etti. (Soldan vay, vay sesleri).

Kendisi burada bu nutku tekrarla kalmadı, tecavüzkâr sözler söyledi, isnatlar yaptı, şirretlik yaptı. (Soldan şiddetli gürültüler, kapak vurmaları, sözünü geri al, sesleri).

REİS — Hüsamettin Bey, bu şekilde devam ederseniz sözünüzü kesmek mecburiyetinde kalıyorum. Şirretlik sözünü geri alın. (Gürültüler, sıra kapaklarının vurulması).

REİS — Hüsamettin Bey... (Soldan gürültüler).

MEHMET KÂMİL BORAN (Mardin) — Reis Bey, sükûneti iade ediniz, biz sizi iki saat dinledik. (Gürültüler, «sen sus» sesleri).

REİS — Hüsamettin Bey, «şirret» kelimesini geri almanızı rica ediyorum.

HÜSAMETTİN TUGAÇ (Kars) — Geri almıyorum, şirretliğin ta kendisidir. Camiler hakkındaki rakamları yalandır. Yalanlarını ispat edeceğim. (Şiddetli gürültüler).

REİS — Hüsamettin Tugaç, «şirret» kelimesini geri almadıkça sözünüze devama müsaade edemem.

HÜSAMETTİN TUGAÇ (Devamla) — Şirrettir, geri almıyorum. (Şiddetli gürültüler, geri almıyor, «kürsüden indirin» sesleri).

Yalnız ben değil, yakınları da onun şirret olduğunu bilirler. Ben burada bunu söyledim, hem de çok daha hafifini söyledim. (Soldan kapak sesleri, şiddetli gürültüler).

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Kırşehir) — Uşak'ın sillesi sizi şaşırttı.... (Gürültüler)

REİS — Hüsamettin Bey, şirret kelimesini geri almadan sözünüze devam edemezsiniz. (Gürültüler)

MEHMET KÂMİL BORAN (Mardin) — Sataşma var, söz istiyorum. (Gürültüler)

REİS — Hüsamettin Bey; (şirret) kelimesini geri alıyor musunuz?..

HÜSAMETTİN TUGAÇ (Devamla) — Almıyorum. (Gürültüler, masa kapaklarına vurmalar)

REİS — Son defa ihtar ediyorum: (Şirret) kelimesini geri alıyor musunuz?

HÜSAMETTİN TUGAÇ (Devamla) — Almıyorum, şirrettir. (Şiddetli gürültüler, masalara vurmalar)

REİS — Mecliste bu nevi hakaretamiz sözler sarfeden Hüsamettin Tugaç'ın bu Birleşim sonuna kadar söz söylememesini reyinize arzediyorum. İçtüzük hükümleri bunu âmirdir. (Soldan: «Bu adama daha ağır ceza vermek lâzımdır» sesleri)

HÜSAMETTİN TUGAÇ (Kars) — Ceza vereceğinizi biliyorum ve çıkıyorum.

REİS — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MEHMET KÂMİL BORAN (Mardin) — Sataşma vardır, söz istiyorum.

REİS — Kâmil Boran sataşma olduğu iddiasındadır. (Gürültüler) Riyaset bu sataşmaya kaani değildir. Direniyor musunuz?

MEHMET KÂMİL BORAN (Mardin) — Direniyorum, bana sataşma olduğunda direniyorum.

REİS — Arkadaşımız direniyor. Kendisine söz verilip verilmemesi hususunu reyinize arzedeceğim. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir. (Gürültüler)

İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Adım geçti, söz istiyorum.

REİS — Ne hakkında İnönü?

İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Adım geçti, cevap vermeye mecburum, partiye de tâarizler yapıldı, partim adına cevap vermeye mecburum. (Gürültüler)

REİS — Arkadaşlar, müsaade buyurun. İnönü adının geçmiş olmasından bir, partisine sataşıldığı noktasından iki, söz söylemek istemektedir.

Riyaset Makamı sözlü soru müessesesi dâhilinde böyle bir söz vermek için sataşmayı vârit görmemektedir. (Soldan «konuşsun» sesleri)

İnönü, direniyor musunuz? (Direniyor sesleri)

Rey Yüksek Heyetinize aittir. İnönü'nün iddiasını vârit görerek ve sataşmayı kabul ederek söz verip verilmemesini reyinize arzediyorum: Söz verilmesini kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Buyurun efendim.

İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Muhterem arkadaşlar; bir sözlü soru geniş mikyasta bir parti propagandası şeklini aldı. Bu meyanda Halk Partisine mensup hatiplerin muhtelif vesilelerle muhtelif yerlerde konuşmalarına Hükümet Bakanı; Devlet Bakanı cevap verdi. Bu meyanda benden de bahis etti. Bir defa sözlü sorunun mevzuu bu kadar mübalâgaya değmezdi. Gayet basit bir şeydi. (Soldan gürültüler)

REİS — Susunuz efendim, hatip devam etsin.

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Devlet Bakanının dini siyasete alet etmesinden bahsolunmuştur. Devlet Bakanının söylediğine göre birtakım mazbatalar uydurulmuştur. Kendisinin söylemediği sözler kendisine isnat olunmuştur. Söylemişse kanunun sarih hükümlerine göre kanun dışı hareket etmiştir, Devlet Bakanı. Hakkında iftira mahiyetinde mazbatalar uydurulmuşsa uyduranlar suç işlemiştir. Bunların hepsi bir nokta ile hallolunur, adalet merciine verilir. Adalet merciinin vereceği hüküm beklenir. Binaenaleyh adalet merciine müracaat edilerek böyle bir suç işlenmiş midir diye kanuni takibata geçilmiş midir?. Adalet merciince, «böyle bir suç işlenmemiştir ve yapılan mazbatalar imzalar uydurulmuş» denmedikçe, siyasi çoğunlukla verilen hükümler adaleti ve vatandaşın vicdanını tatmin etmez. Mesele açıktır, ve Devlet Bakanı bir suç işlemiş olmak ithamından kurtulamaz.

Şimdi de Halk Partisi hakkında söylediklerinden bahsedeceğim. Geniş mikyasta muhtelif vesilelerle parti propagandaları yapılıyor. Hatipler muhtelif yerlerde, kendi ölçüleriyle konuşuyorlar ve hitap ediyorlar. Muvaffak olanlar, eksik olanlar her yerde görülebilir. Yalnız şayanı ehemmiyet olan nokta şurası ki, Hükümet namına Devlet Bakanı parti propagandası yapıyor, bunu Meclisde söylüyor ve propagandaya konu olarak muhalefet aleyhinde sarfettiği sözleri bütün dünyanın hayreti önünde açıklıyor ve B. M. M. den bunun için tasvip istiyor. Hakikaten hayret uyandıracak bir vaziyet. (Sağdan, gülüşmeler) Tasavvur ediniz. Halk Partisi bu memlekette muhalefeti temsil eden bir büyük siyasi teşekküldür. Siz o Halk Partisine iyi niyetli değildir diye vatanda nasıl propaganda edebilir siniz?. Sonra bunu Hükümet namına birisi yapıyor, Hükümet namına yapıyorlar. Ve bunun B. M. Meclisinden tasvibini istiyorlar. hayret olunacak bir cürrettir.

Şimdi arkadaşlar, bundan da fazlasını söyleyim. (Soldan: Gürültüler)

REİS — Kesmeyin efendim, sözü kesmeyin devam etsin.

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Daha fenası dolaşıyormuş... Halk Partisi ile millet arasındaki açıklığı daha çok açmaya çalışıyormuş. Kendi sözü.

Siz B. M. Meclisi karşısında mesul insansınız. Koskoca bir partinin milletle arasını açmak değil, beş vatandaşın diğer beş vatandaşla arasını açmaya çalışsanız büyük bir suç işlemiş olursunuz. (Sağdan, bravo sesleri, alkışlar) Suçların B. M. M. huzurunda bu kadar pervasız ilân olunabilmesi görülmemiş bir şeydir.

AKİF SARIOĞLU (Antalya) — Her gün zehir saçıyorsunuz, kulağınız işitmiyor mu?.

REİS — Müsaade buyurun.

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Bir ufak târiz de şöyle yaptılar: Meclis kürsüsünde bâzı arkadaşlar söz söylemişler ve Halk Partisinin prensip partisi olmadığını bu suretle müşahade etmişler, soru sahibi hakkında bizden muamele beklemişler.

B. M. M. kürsüsünde hiçbir hatip söylediği sözlerden dolayı mesul değildir; hiçbir muamele yapılamaz. Bunu bilmesi lâzımdı.

Şimdi benim kanaatime geliyorum.

İnönü demiş ki, dış emniyet meselesi ve savunma üzerinde hassas bulunuyoruz.

Atlântik Paktına girdiğimiz için ordu meselesi, dış emniyet kalmamıştır.

BAŞVEKİL ADNAN MENDERES (İstanbul) — Öyle bir şey yok.

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Keşki bu akıldan dünyada gece gündüz dış emniyet, memleket müdafaası meselesi ile uğraşan birçok vatandaşa ve Devlet adamlarına da biraz hisse düşse idi herkes sükûnetle yatardı.

Dış emniyet meselesi bugun bütün dünyanın başlı başına meşgul olduğu çok mühim bir meseledir. Buna çare bulamıyorlar. Buna çare bulmak için devletler, devlet adamları gece gündüz bütün melekelerini sarfediyorlar. Biz bu memlekette buna emin bulunuyoruz ki, birinci derecede mesuliyet mevkiinde bulunan Devlet adamlarımız memleketin dış emniyeti ve memleketin müdafaası için gece gündüz dikkatle meşgul ve endişelidirler. Bu hususta endişeli olmıyan bir millet yoktur. Devlet Bakanı «bu mevzu üzerinde hassas ve dikkatliyiz» dediğimiz için bizi suçlu buluyor. Bu hiçbir ciddiyet ve mâna ifade etmez. Yalnız kendi zayıflığını gösterir. Yalnız Hükümet namına vatandaş karşısında bu memleketin dış emniyeti ve müdafaası için düşünülecek, çalışılacak, dikkat edilecek mevzu yoktur denmesi Hükümet için millet vazife anlayışının zayıflığına, bütün dünyaya karşı Türk milletinin büyük dünya meselelerini ne kadar zayıf ve hafif gördüğüne işaret olur diye üzüntü mevzuudur. Temenni ederim ki; Başbakan arkadaşlarını büyük emniyet meselelerinde, memleket müdafaa meselelerinde daha hassas bulunmaya, daha dikkatli bulunmaya hususiyle vatandaşlara karşı daha ölçülü konuşmaya teşvik eder.

Arkadaşlar, görüyorsunuz ki esaslı noktalara cevap vermeye çalıştım.

İktidarın yaptığı işleri söyliyen ve geçmiş iktidarın bu işleri yapmadığını iddia eden propağanda yerlerine temas etmiyorum. Devlet Bakanı Büyük Millet Meclisi kürsüsünü partiler arasında bir propaganda yeri vaziyetine soktu;. Onu bu yolda takibetmeyi Büyük Millet Meclisine olan hürmetimle telif edemem. (Sağdan: Bravo sesleri, sürekli alkışlar)

REİS — Devlet Vekili.

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Ağrı) — Muhterem arkadaşlar; ben, Büyük Millet Meclisi huzurunda her hangi propağanda sebebiyle konuşmuş değilim. Ben sadece kendimi müdafaa ettim.

Arkadaşlar, ben evvelâ bir partiliyim, herşeyden evvel bir partiliyim. (Sağdan «Propagandanı partinde yap» sesleri).

Ben oradaki konuşmalarımı burada tekrar ettim. Buradaki konuşmalarım..

ŞEMSETTİN GÜNALTAY (Erzincan) — Soru mevzuu dışında konuşma. (Soldan «Sus!» sesleri, gürültüler).

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Ağrı) — Muhterem arkadaşlar; Başvekille beraber çalıştım. Devlet adamlarının vazifelerinde hassas olmalarına işaret eden Sayın İnönü'nden ben de şu noktayı istemekte haklıyım. Ben, Ağrı'da ne konuştuğumu burada arzettiğim gibi bir tek kelime ilâve etmeden, tekrar ettim. Bu, memleketin bir evlâdı olarak yaptığım bir konuşmadır. Kendisinin mürakabesiyle mükellef bulunduğu ve partisinin organı, neşir vasıtası olan bir gazetenin beni bu kadar hainane hücuma mâruz tutması icabeder mi? (Soldan, alkışlar). Ben burada yalnız kendimi müdafaa ettim. (Sağdan «Burası mahkeme değil» sesleri). Müsaade buyurun, nasıl mahkeme değil; mahkemelerin en büyüğüdür. Çünkü verilen takrir...

İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Celâl Bey, mahkeme hakkınızda «Suçu yoktur» demedikçe mahkûmsunuz...

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Devamla) — Verilen takrir bir bakan hakkında veriliyor. Verilen takrir o bakanın kendi mesuliyeti altında bulunan bir kanun tatbikatına ihanet suçunu işlediğini iddia ediyor.

Biz politika hayatında kendilerine göre daha genciz. Ben tecrübesizim, ben yeni bir politikacıyım (Sağdan «En doğrusu budur» sesleri). Müsaade edin, senelerce politika hayatında yuğrulmuş bir insan olarak, bu şekilde bir bakana tevcih edilmiş itham karşısında, o bakanın vâkı olan müdafaasını hazmedememek, tecrübe ve olgunlukla kabili telif midir? Kolay değil, hakkımda takrir veriliyor, yarın belki istizaha dönebilirdi. Bunları bilen bir adamım. Binaenaleyh, bu şekildeki isnat ve beyanlarında sureti katiyede isabet yoktur.

Sonra dış emniyet meselesi.. Daha hâdiseler beş dakika evvel cereyan etti, ben dedim ki, «Dış emniyet meselesinde askerî güçten, inkilâbı muhafaza mevzuunda hassasiyet ve feraset yalnız Halk Partisine munhasır bir iş değildir. Demokrat Parti bu mesele üzerinde en büyük,

en titiz hassasiyeti göstermiştir.» Ve misal olarak da Atlântik Paktını ısrah sadedinde arzettim.

Bu sözlerimde dış emniyeti bozacak mahiyette bir beyanın vukubulduğunu iddia etmek nerede? Hâdiseleri, söylenen sözleri, işin mahiyetini lâyikiyle takdir edip, tahlil edip o suretle Büyük Meclisin huzurunda söz söylemek her halde daha hayırlı olsa gerek. (Soldan alkışlar).

REİS — Söz Başvekilin.

BAŞVEKİL ADNAN MENDERES (İstanbul) — Başka konuşan yok mu?

REİS — Hayır.

BAŞVEKİL ADNAN MENDERES (İstanbul) — Öyleyse benden de yok..

REİS — Efendim, Riyaset makamı bir hususu tavzih etmek istiyor :

C. H. P. Genel Başkanı Sayın İnönü ve bâzı arkadaşlar, kürsünün bir parti propagandasına sahne edildiğini ileri sürdüler. Şu hususu belirtmek isterim: Bu sözlü soruya Başvekil adına Devlet Vekili ve doğrudan doğruya Adalet Vekili cevab verdiler. Ağrı'da söylenen nutkun, oradaki müddeiumumilikten alınan malûmata nazaran suç unsurunu ihtiva etmediğini beyan ettiler. Bu vaziyet karşısında soru sahibi tarafından oradaki nutkun suç unsurunu ihtiva ettiği, dinin siyasete âlet edildiği iddia edildi. Ondan sonra tekrar söz verdim, Devlet Vekili bütünü ile Ağrı nutkunu takdirinize ve murakabenize arzetti, Riyaset buna müsaade etmeyi kendisine bir vazife addetti. Yoksa burada parti propagandası yapılmasına müsaade edilemez, böyle bir şey yapılamaz, bunun böyle bilinmesini rica ederim.

ŞEMSETTİN GÜNALTAY (Erzincan) — Riyasetin yaptığı doğru değildir, usul hakkında söz istiyorum.

REİS — Buraya buyurun efendim. (Soldan «niçin konuşacak» sesleri). Usul hakkında konuşacaklar.

ŞEMSETTİN GÜNALTAY (Erzincan) — Efendim, Reis Beyin izahatını Meclis taamülüne ve başka memleketlerde olan esaslara uygun bulmadım. (Soldan Allah Allah sesleri, gürültüler). Müsaade edin arzedeyim, tahakküm yoktur. Sizin vazifeniz dinlemek, benim vazifem söylemek, yanlış söylersem hatalarımı buraya gelip belirtmektir. Yoksa bana söz söyletmeme hakkı sizde yoktur.

ŞEMSETTİN GÜNALTAY (Devamla) — Doktor sen otur, acemisin, otur.

Sual takririnde itiraz edilen nokta, nutukta din meselesinin propaganda mevzuu edildiği idi. Binaenaleyh Yardımcı arkadaşımız da nutkunun ancak o kısmını okuyabilirdi. Diğer kısımlarına itiraz yoktu ki bize burada okusun. Benim Büyük Millet Meclisinde Demokrat Parti Bakanının Demokrat Parti kongresindeki veyahut bir toplantısındaki bir propagandasını dinlemeye mecburiyetim yoktur. (Soldan: «Çıksaydın» sesleri)

REİS — Başvekil.

BAŞVEKİL ADNAN MENDERES (İstanbul) — Muhterem arkadaşlarım; Büyük Millet Meclisi kürsüsünün, parti propagandalarının icra edildiği bir yer haline getirilip getirilmemiş olduğu meselesi hakikaten üzerinde bir nebze durulmaya değer bir meseledir.

Muhalefet tarafından tevcih edilen sualler, tereddütsüz ve vicdanımın bütün emniyet ve inancasiyle ifade edebilirim ki, % 90 sadece ve sadece parti propagandası olarak buraya gelmiş bulunmaktadır. (Bravo sesleri) Bunu Yüksek Heyetiniz de gayet iyi takdir eder.

MEHMET KÂMİL BORAN (Mardin) — 1946 dan 1950 ye kadar yapılan sorularla, ondan sonra sorulan suallerin bir mukayesesini yapacağım. (Soldan: «Sus!» sesleri)

BAŞVEKİL ADNAN MENDERES (Devamla) — Bir bakan her hangi bir vilâyetimize gidiyor; orada bir nutuk söylüyor. Bu nutuk üzerine bu Bakana karşı emsali görülmemiş bir topçu ateşi açılıyor, bakan terzil ediliyor, bu bakan taassubu, bu bakan irtica, bu bakan ihtilâli teşvikle suçlandırılıyor. Bu yetmemiş gibi, bu bakan hakkında bir sual takriri veriliyor, mesele kürsüye getiriliyor. İnönü diyor ki: Buraya geldiği zaman bakan, kendisini müdafaa etti ve benim söylediğim sözlerde suç unsuru yoktur, dedi. Fakat bakanın, «Söylediğim sözlerde suç unsuru yoktur» demesi meseleyi halletmez. Hattâ sual sahibinin, «Bu sözlerde, o söylediği nutukta suç unsuru vardır» demesi de suçun mevcut olduğunu ispat etmez. Adaletin söz söylemesi lâzımdır ve hükme varmak lâzımdır.

Muhterem arkadaşlarım, bunu söyliyen muhalefet partisi lideri zannediyorum ki, yine bu

kürsüden biraz evvel Adalet Bakanının söylediği sözleri bir lâhza içinde unutmuş bulunuyor. Kendisine bir defa daha söyliyelim ki, Adalet Bakanı, Devlet Bakanının mevzuubahsolan nutkunda suç unsuru görmediğini burada söylemiştir. Ben de bunu bir defa daha tekrar ediyorum.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Kırşehir) — Adalet Bakanı savcı mıdır?

BAŞVEKİL ADNAN MENDERES (Devamla) — Muhalefet, «Adalet makamlarının sözleri medarı hükümdür, medarı kanaattir» demesine rağmen, adalet makamlarının bu hükmü vermiş bulunmasına rağmen, yine kendilerinin adaleti harekete getirmesi için kanuni yollara müracaat etmesi imkânları ellerinde bulunmasına rağmen meseleyi, bile bile, istiye istiye bu kürsüye getirmiştir ve burada Devlet Bakanının, haklı olarak kendisini müdafaa sadedinde nutkunu huzurunuzda oduğu gibi tekrar etmesi, sizin kanaatlerinizi tam ve kâmil olarak tahassul ve teşekkül ettirmek içindir. Bunu yaptığımız zaman, parti propagandası ile bu kürsüye gelmiş telâkki olunuyoruz. Ama camilere kaç para verdiniz diye sorarlar; çok para verdik dersek din propagandası yapmış oluyoruz; az para verdik dersek dönüp millete, sizin camilerinize bakmıyorlar diye bir açmaza getirmek kabilinden sualler sorup ve bunları bu kürsüye getirmeyi sanatı mûtade haline getirmişlerdir. (Soldan, bravo sesleri; sürekli alkışlar)

Daha söyliyeyim : Devlet Bakanı kalkmış konuşmuştur. Devlet Bakanı konuşamazmış.

Kendisinin beyaz treno binerek, Devlet Reisi olduğu halde, bucak bucak dolaşıp, Demokrat Partilileri «Balkan komitacıları» diye tavsifettiğini, Demokrat Partilileri «Komünist» diye ithameylediğini,

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Kırşehir) — Aynı şeyi bugün sen yapıyorsun, en ağır iftiralara senin tarafından mâruz bırakılıyoruz.

REİS — Bölükbaşı Başvekilin sözünü kesmeyin.

BAŞVEKİL ADNAN MENDERES (Devamla) — Devlet parasını, Devlet vasıtasını ve Devlet Reisliği sıfatını ne dereceye kadar kötüye kullandığını biliriz. Hâfızalarımız yerinde ve zindedir. Hepimiz bunları hatırlamaktayız. (Soldan, sürekli alkışlar.).

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Kırşehir) — Erkeksen istizah takririmi kürsüye getir.

BAŞVEKİL ADNAN MENDERES (Reise) hitaben) — Bu adamı susturun.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Kırşehir) — Bana bu adam diye hitabedemezsin, ben bir milletvekiliyim.

REİS — Osman Bey, rica ederim, sükûneti muhafaza ediniz. .

BAŞVEKİL ADNAN MENDERES (Devamla) — Muhterem arkadaşlar...

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Kırşehir) — Burası senin babanın çiftliği değildir. Erkeksen istizah takririmi kürsüye getir. Senin nasıl bir müfteri olduğunu burada ispat edeceğim.

REİS — Bölükbaşı sizi sükûte davet ediyorum...

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Koltuğunun altında haç taşıyan sahte hacı... Tükenmez şerbeti gibi hep Halk Partisinden bahsediyorsun.

BAŞVEKİL ADNAN MENDERES (Devamla) — Muhterem arkadaşlar... (Sağdan : Şiddetli gürültüler, bağırışmalar)

REİS — Bölükbaşı, hatibin sözünü kesiyor ve konuşmayı ihlâl ediyorsunuz. İhtar ediyorum. (Hakaret ediyor sesleri).

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Kırşehir) — Hakaret etmiyorum.

ABDÜRRAHMAN BOYACIGİLLER (Zonguldak) — Başbakan hakaret etti, «Bu adam» dedi.

REİS — Böyle bir şey duymadım. İhtar ediyorum, yerinize oturun ve hatibin sözünü kesmeyin.

BAŞVEKİL ADNAN MENDERES (Devamla) — Müdahale kesilmeden konuşmıyacağım. (Başvekil kürsüyü terketti).

REİS — Bölükbaşı; hatibin sözünü kesmeye devam ederseniz hakkınızda tüzük hükümlerini tatbik mecburiyetinde kalacağım.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Kırşehir) — Tüzük hükmünden bahsediyorsunuz. Bu çatının altına bile müsavatı getiremediniz. Tüzük yalnız muhaliflere mi tatbik edilir?

REİS — Bölükbaşı rica ederim sükûneti ihlâl etmeyin. İkinci ihtarı yapıyorum.

(Başvekil tekrar kürsüye geldi).

BAŞVEKİL ADNAN MENDERES (İstanbul) — Muhterem arkadaşlar; benim de siyasi

nutuk söylediğimi burada beyan etmek suretiyle beni ilzam edeceklerini zannediyorlar.

Arkadaşlar; ben bir Başbakanım. Türk Hükümetinin icraatını söylerim. Kendileri, gerek Hükümetin icraatını, gerekse parti propagandalarını, arzu ettikleri şekilde, siyasi ahlâk dairesinde kalmak üzere istedikleri gibi tenkid etmekte serbesttirler.

Burada benim karşıma çıkardıkları, misal yaptıkları kıyas, kıyası maalfariktir. Ben bir Devlet Reisi olarak İnönü'nün vaktiyle nasıl parti Propagandalarına karışmış olduğunu ifade ettim. Derhal unutuyorlar ki, ben Devlet Reisi değilim. Ben, Hükümet Reisiyim ve her zaman siyasetin tam içindeyim. Ve partimin başkanıyım. (Soldan bravo sesleri ve alkışlar). Şimdi bir aczin feveranı ile bir ihtirasın kudurganlığı içinde... (Sağdan gürültüler).

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Kırşehir) — Aynen iade ederim. (Sağdan gürültüler).

ABDÜRRAHMAN BOYACIGİLLER (Zonguldak) — Aynen iade ederiz.

FİKRİ APAYDIN (Kayseri) — Şu Bölükbaşı'yı at dışarıya.

REİS — Rica ederim, müsaade buyurun... (Sağdan gürültüler).

ABDÜRRAHMAN BOYACIĞİLLER (Zonguldak) — Bu sözü geri alsın.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Kırşehir) — Kudurgan kendisi.

REİS — Bölükbaşı, iki defa vâkı ihtara rağmen, sataşmakta devam ediyor. Kendisinin Meclisten dışarıya çıkarılmasını reye arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Kırşehir) — Kudurgan diyen adam, kudurganın ta kendisidir. (Soldan şiddetli gürültüler).

REİS — Devam ediniz, rica ederim..

BAŞVEKİL ADNAN MENDERES (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, aczin...

ABDÜRRAHMAN BOYACIGİLLER (Zonguldak) — (Kudurgan) kelimesini zabıttan çıkartınız.

REİS — Siz oturun yerinize...

BAŞVEKİL ADNAN MENDERES (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, aczin feveranı ve ihtirasın kudurganlıkları ile ölçüsüz olarak söylenmiş nutukların henüz akisleri vatan kubbesinde çınlarken, yazılan yazıların henüz mürekkepleri kurumamışken, bu derece mâsum ve bir Hükümet icraatının tadadından başka bir mâna ifade etmiyen bir nutuktan dolayı Devlet Bakanı arkadaşımızı, Celâl Yardımcı arkadaşımızı bu derece ağır hücumlar altında bırakmak, zannediyorum ki, muhalefetin yıldırıcı politikasının tecellisinden ibaret olmak lâzımgelir.

Kendilerine derhal söylemek lâzımgelir ki, bizi hak bildiğimiz yolda yıldıracak olan hiç kimse mevcut değildir. (Soldan, şiddetli alkışlar.) Zannediyorlar mı ki, bu memlekette yazılan iki makale ile, kendi seslerinin akislerini kendileri dinleyip kendilerinin inandıkları gibi, bu memlekette kandıracakları, inandıracakları insanlar vardır? Yoktur. Ancak kendi kendilerini aldatırlar. Biz hakikatların ışığı altında asla yılmayız, çekinmeyiz arkadaşlar. Biz, ne yaptığımızı, ne yapacağımızı, ne yapmak emelinde olduğumuzu, prensiplerimizi ve nelerin tahakkukunun esbabını gayet iyi bilen kararlı bir partiyiz. Bizi, ayak patırtıları ile yolumuzdan çevireceklerini zannediyorlarsa, zavallıların haline acımak lâzımdır. İki makale ile, iki rotatif ile, iki sahte nutuk ile bizleri yolumuzdan asla çeviremezler.

Muhterem arkadaşlar; ordu üzerinde, dış emniyet üzerinde hassas imişler... Bir vekil arkadaşımız ordu ve dış politika üzerinde hassas değilmiş, haberi yokmuş...

Muhterem arkadaşlar; başını kum içine sokup da kendini emniyet içinde, tehlikeden azade gören bir devekuşu politikası takibeden sabık bir iktidarın, bugünün uyanık, enerjik ve dünya politikasının tam ortasında, tam içinde yer almış olan Demokrat Partinin siyasi politikasına dil uzatması hakikaten yerinde bir hareket olmaz. (Soldan, bravo sesleri)

Sevgili arkadaşlarım, dış politikada Hükümetin ne kadar hassas olduğuna, Hükümetin bir uzvu olarak Devlet Bakanının elbette o politikayı bildiğine ve o kanaatle hareket ettiğine şüphe etmeye kimsenin elinde delil yoktur. Bizim bugün dış politikamızın vardığı tekâmül noktasını, şununla ifade etmek lâzımgelir ki, herkesle beraber, dünyanın en ileri memleketleriyle birlikte ne derece emniyet istihsali mümkünse, o vâdide, emniyet istihsali yolunda elden geleni yapmış ve netice elde etmiş olan bir politikadır. Demek istediğimiz bundan ibarettir. Yoksa dünyanın nasıl bir tehlike içinde bulunduğunu bilmez insanlar değiliz ve bir taraftan,

bir noktadan, bir kıvılcımın sıçratılmaması hususunda geceli gündüzlü Hükümetiniz nöbet ve vazife başındadır. (Soldan, bravo sesleri, alkışlar)

Ordu meselesine gelince : Ordumuzun kuvvetlenmesi mevzuunda ne dereceye kadar hassas olduğumuzu sizlere ifade etmeyi zait görürüm. Büyük ordu besledik denildiği zamanda, bugün harbin devamı çoktan sona ermiş olması itibariyle nispî bir sulha girmemize rağmen, ordumuza yaptığımız tahsisler, harbin devamınca tahsis edebildikleri rakamın üstündedir. Bundan başka büyük müttefikimiz Amerika ile en sıkı münasebetler tesisi suretiyle ordumuzun teçhizi ve takviyesi emrinde istihsal ettiğimiz neticeler şayanı iftihardır. Bugün kuvvetle diyebiliriz ki, üç dört sene evvelki Türk ordusuna nazaran ordumuz çok ileri bir vaziyettedir. (Soldan alkışlar) Kendileri bundan memnun olsunlar diye arzediyorum.

Muhterem arkadaşlarım; bir muhalefet liderinin, bu kürsüyü parti propagandalarının yeri haline getirmemek hususundaki sözlerini senet ittihaz ediyorum. Bundan böyle, maksadı mahsusla, tezlil ve tezyif maksadiyle soru getirip, sorunun cevabını aldıkları halde, soru ile hiç alâkası olmadan evvelden hazırlanmış tezlil ve tezyif nutuklarını burada okumak itiyadından lûtfen vazgeçsinler. Hiç olmazsa şu kürsüde söylemek mecburiyetinde kaldıkları sözlerin hatırı için bunu yapsınlar. (Soldan Alkışlar)

İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Söz istiyorum.

REİS — Ne sıfatla, Parti Başkanı sıfatiyle mi?..

(Sağdan «ne sıfatla olur mu?» sesleri)

Buyurun.

İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Sayın Başbakanın temas ettikleri mevzulara kısa kısa cevap vereyim :

Evvelâ dış emniyet meselesinde ve ordu meselesinde bizden daha çok hassas bulunduklarını ifade ettiler. Onları bu mevzularda hassas görmek bizi yalnız memnun eder. (Sağdan alkışlar)

Bizim de hassas olmamız tabiî bir hâdisedir. Kendileri türlü müttefik tertiplerine, hazırlıklarına, siyasi tertiplere karşı olarak bütün dünyada emniyetin esefle söyliyeyim ki teessüs etmediğini ifade ettiler. Bizim de İstanbul'da beyanatımızda işaret etmek istediğimiz nokta bundan ibarettir. Kendilerini tekzip eden biz değiliz, arkadaşı. Biz dış emniyet ve ordu meselesinde hassas bulunduğumuz için bizi tenkid ettiklerini bu kürsüden ifade ettiler. Demek ki biz yanlış bir şey söylememişiz. Başbakan bana cevap vermiyor, kendi arkadaşına cevap vermiş oluyor. Bu kürsü parti propagandası için kullanılıyor. Hükümetin icraatını üç beş senelik icraatını Ağrı'da bir açık hava mitinginden bütün teferruatı ile buraya nakletmek elbette bir parti propagandası cümlesindendir. Pek sıkıştığı zaman Başvekil derhal benim Devlet Reisi iken yaptıklarımı ileri sürmekten cesaret ve mesnet alır. Bu, onun için hem yanlış bir taktiktir, hem aleyhinde bir delildir. Beyaz trenle dolaşmışım. Beyaz treni ben almadım. Devlet Reisi için beyaz tren alınmış, ben hazır buldum, Devlet Reisi olarak kullandım.

Bugünkü politikacılar dünkü Devlet Reisinin beyaz trenle dolaşmasını, Dolmabahçe Sarayında yatmasını propaganda mevzuu yapmıştır, Yanlıştır. Yarınki politikacılar da bugünkülerin tayyarelerle dolaştığını, bilmem hangi sarayda yattıklarını propaganda edeceklerdir. (Soldan hangi sarayda sesleri?)

Bu bir hastalıktır ki, bugünkü iktidarın ricali ile siyaset hayatımıza girmiştir. Bakalım kaç senede ve hangi nesiller tarafından tasfiye edilecek ve salim bir mecraya girecektir. Beyaz tren hikâyesi bu.

Propaganda meselesi. Evet ben dolaşırdım ve vatandaşlarıma siyasi öğütler verirdim. Ne öğütü verirdim? Demokratik nizam yeni teessüs ediyor; muhalefet var, «Kardeşçe, eyi geçinin, birbirinize iyi muamele edin, aranızda düşmanlık olmasın.» Ben bunu derdim. Bugünkü rical de dolaşıyor. Celâl Yardımcı Bey söyledi; «C. H. Partisi ile Milletin arası açıktır, bunu daha çok açmaya çalışacağım» Diyormuş. (Soldan gürültüler).

Şimdi Başbakan dolaşıyor; Başbakanın dolaşırken C. H. Partisi hakkında söylediklerini hepiniz hatırlarsınız. Hepsini memleket bilir. Sonra birşey söyliyeyim : Arkadaşlar, siyasi havanın böyle gerildiği zamanlarda birinci derecede iktidarda, mesuliyet mevkiinde bulunan insanlar dolaştıkları zaman yumuşatıcı, uzlaştırıcı sözler söylemeye mecburdurlar. Bu vazife iktidara düşer. Bu vazife ne kadar ciddiyetle

yapılırsa memleketin siyasi hayatında o kadar sükûnet olur.

Aksini yaptığı nispette kendisi bir şey kazanmaz, fakat memleketin siyasi hayatı karanlığa doğru gider. Başbakan ne yaptığını bilir insanlar olduğunu söylüyor, bizim de gördüğümüz odur. Hiçbir şey tesadüfi değildir. Başvekil iktidar ve muhalifleri hakkında bir şeyler düşünüyor, bir şeylere karar vermiştir. Bunların mesuliyetini üzereine alacaktır. Türk milleti huzurunda, tarih huzurunda yaptığının mesuliyetini üzerine alan insanlar olarak hesap vereceklerdir, cevap vereceklerdir. Ben temenni ederim ki verdikleri kararlar, takibettikleri yollar salim olsun, memleketin hayrına olsun, hissiyatına kapılmasın. Hiçbir an hatırdan çıkarmamalıdır ki, bu rejim bir iktidarın daimî olarak orada kalmasının tılsımını bulamamıştır. Bugün iktidarda olan yarın mutlaka düşecektir; kaç gün, kaç sene sonra ise. İnsanlar yalnız iktidarda oldukları zaman değil, düştükleri zamanlarda da şerefle, vicdan huzuru ile, vatandaş arasında göğsünü gere gere dolaşacak vaziyette olmalıdır. (Sağdan : Bravo sesleri, şiddetli alkışlar).

BAŞVEKİL ADNAN MENDERES (İstanbul) — Muhterem arkadaşlar; ben, muhalefet başkanının sözlerine, vü'sum dâhilinde zaptedebildiğim kadar, cevap vermeye çalışacağım.

Beyaz trenle dolaşmaları itirazımızın esasını teşkil etmiyordu. Fakat mademki onu ele aldılar ve kendilerince çok münasip buldukları bir cevabı verdiler. O cevabı ben de cevapsız bırakmamak kararındayım.

Beyaz trenin evvelce alınmış olduğunu ve kendileri bu treni hazır buldukları için kullandıklarını ileri sürüyorlar.

Bizim Devlet Reisimiz de, bu beyaz treni başkaları tarafından alınmış ve emrine hazır olarak buldu. Fakat ona binmedi. (Soldan, aklışlar)

CEZMİ TÜRK (Seyhan) — Adnan Bey, Devlet Reisi yalnız sizin değildir, bu, büyük bir pottur, haberiniz olsun.

BAŞVEKİL ADNAN MENDERES (Devamla) — Birçok mevzuları kendi fehvalarınca ve dilhahlarınca demokratik, antidemokratik diye damgalamak itiyadını çoktan elde etmiş oluyorlar. Bir işi beğendiler mi demokratiktir. Bir işi beğenmediler mi antidemokratiktir. Bu meyanda bir Hükümet Reisinin tayyareye binmesinin demokratik olup olmadığı daima münakaşa ve müzakere ediliyor. Eğer antidemokratik olduğu hakkında mesnetleri varsa, demokratik memleketlerden alınmış misaller, ananede, tatbikatta ve mevzuatımızda yer almış hükümler mevcutsa bir sual takririyle teşrif ederler, bu mesele katî olarak halledilmiş olur. Benim, tayyare ile seyahat etmenin antidemokratik olduğu hususunda bir kanaatim yoktur. Eğer böyle bir kanaat olsa tayyare ile seyahat etmem. Ama bunun antidemokratik olduğu ispat edilirse, ben de bu kanaate iştirak eder demokratik olurum, onlar gibi.

Muhterem arkadaşlar, şimdi Hükümete giren insanlarla Hükümet olmıyan insanlar arasında bir fark vardır, bu fark, sadece vazifeleri icaplarından ileri gelmektedir. Ben hususi tayyareye binmiyorum, sen niçin hususi tayyareye biniyorsun diye bir meseleyi karşımıza çıkarmak yerine bunun başka memleketlerde tatbikatı ne şekilde ise araştırsınlar bulsunlar, getirsinler, Yüksek Meclisin kararına arzetsinler, Meclisinizin kanaati ne olursa bizim de vazifemiz elbette o karara ittiba olacaktır.

Şimdi muhterem arkadaşlar, muhalefet başkanı İnönü, ben beyaz trenle dolaştım, fakat vatandaşlarıma öğütler vermek için dolaştım, diyor. Vatandaşlara parti propagandası yapmak üzere düzenlenmiş, güzelleştirilmiş, yumuşatılmış bir ifadesi, öğüt vermek oluyor. Halbuki dedikleri öğütleri 1950 seçimlerine çok yaklaştığımız ve demokrat partinin kalkınmasının artık memlekette hiçbir veçhile ve hiçbir suretle bastırılmasının gayrimümkün olduğu zamanlara rastlar.

İkinci büyük kongremizi yaptıktan sonra bizi husumet ilân etmiş vaziyete düşürmek için bir sulh havarisi gibi, vatandaşlar arasında sulhü müsalemetin cari olması için öğütler vermeye gittiler. Bu da bizim hareketimizi vatandaşlar arasında sulhperverane hareket etmemizi tebarüz ettirmek taktiğine iptina eder. O zamanki nutuklar gazetelerde mevcuttur. Bunları teker teker okuyup hâtıralarımızı ihya etmek her zaman mümkündür. Ben şimdi soruyorum, nerede kaldı sulh havvariliği? Nerede kaldı vatandaşlar arasında sulh ve müsalemet tesisi için sarfedilen gayret? Sabahtan, akşam gazetelerinin ağızlarından volkandan çıkar gi-

bi salvo ateşleri açanlara neden müdahale etmiyorlar, keyifleniyorlar onlardan?

Muhterem arkadaşlar; partilerarası münasebetleri yatıştırıcı, uzlaştırıcı bir politika yoktur diyorlar. Biz elimizden gelen her gayreti sarfetmiş bulunuyoruz, bunların hiçbirisi hakiki mâkesini bulmamıştır, hiçbirisi ciddî ve samimî telâkki edilmemiştir.

Ciddî ve samimî bir zihniyet ve bir ruh mevcut olmadığı takdirde yapılan teşebbüs ve gayretlerin hiçbirisinin ciddî ve samimî bir mâkes bulmasına imkân yoktur. Eğer samimî mâkes bulmuş olsaydı işler buralara kadar gelmezdi.

Sabahtan akşama kadar sizi kötülemek için, bizi kötülemek için ne derecelerde düşmanca neşriyat yapmakta oldukları, ne derecelere kadar tezvir ve iftira yollarına sapmış olduklarını burada tadat ve tafsil etmiyeceğim. Tafsiline girişmek istemem. Kore kararından başlamak suretiyle bu memlekette parçalayıcı cereyanları körüklemek babında sarfettikleri gayretler dağlar kadar yekûn teşkil etti. Bundan haberleri yok mu? Haberleri olmak lâzımgelir. Partinin sevku idaresi uhdesinde olan bir parti başkanı olarak bunu propaganda yaptırlar. Rakamların doğru olup olmadığını söylemek ve öğrenmekle mükelleftirler. Bir parti başkanı olmak haysiyetiyle yanlış, yalan rakamlara, tezvir ve iftiraya istinadederek bir politikayı ve muhalefeti bu memlekette idame etmeye çalışmak vatanperverliğin kârı değildir. (Soldan bravo sesleri) Türkiye'de Devlet borçları, millî borçlar 1950 den bu yana bir milyara yükseldi diye iddia eden propagandacılara karşı, hakikaten böyle olup olmadığını sormak zahmetine katlanmazsa, Türkiye Devletinin 127 ton altını mevcuttur, Merkez Bankasındadır, dediğimiz halde bunların bir teki dahi kalmamıştır diye sözcülerinin ve propagandacılarının sözlerinin doğru olup olmadığını tahkik etmek için her imkâna sahip oldukları halde tahkik etmezlerse ve buna benzer birçok riya, kin ve iftiranın bu memleketin sathına balçık gibi sıvandığını görürse ve bunların doğru olup olmadığını tahkik etmek istemezlerse, bıyık altından, göz altından, bunlar birbirlerini yesinler, nâkıs zaidi ifna eder sıfır kalır, bunlar ortadan gittikten sonra ben kalırım nikabı altında hâdiseleri böylesine mütalâa ederse, hakikaten bu memlekette demokrasiyi tesis etmek ve kökleştirmek çok zor olur arkadaşlar. (Soldan, şiddetli alkışlar)

Demokrasi eğer kolay bir rejim olsaydı kendileri yaparlardı. Ve bütün iddiaları, bütün dâvaları bu memlekette demokrasi kabili tesis değildir esasına istinadeder. Eğer öyle olmasaydı Anayasanın hükümlerini iptal etmek, memlekette başka parti kurdurmamak ve tek parti tahakkümü altında uzun seneler memleketi bulundurmak için başka sebebi mucip mevcut değildir. Ancak ve ancak memleketin içtimai ve siyasi seviyesi bir demokratik nizamın kurulmasına müsait değildir esbabı mucibesi mazur gösterebilir. Bugünden ertesi güne bu esbabı mucibe tamamen ortadan kalktı ve uzun istihaleler geçirmiş memleketlerdekinden daha iyileri hürriyetin hattâ hududu nizamı tâyin edilmediği için hürriyetsizliklerin bu memlekette bir baştan hâkim olması taraftarı kesildiler, Çarşambadan Perşembeye. Tekrar ediyorum; bu memlekette demokrasiyi kurmak kolay olsaydı niçin teşebbüs etmediklerinin cevabını vermeleri icabederdi.

Şimdi Demokrat Parti hakikaten şerefli olduğu kadar çok müşkül bir dâvanın peşindedir. Bunu tahakkuk ettirmeye çalışmak hele bugünkü muhalefet karşısında, anlayışsız bir muhalefet karşısında, demokrasiyi tesise çalışmak, yağlanmış bir direğe tırmanan bir adamın altından paçalarını çekerek onu düşürmek gibi müşkül bir vaziyettedir. Hal ve vaziyet böyle iken ve bu, yalnız bizim memlekette değil, bütün dünya memleketlerinde dahi bu kadar zor bir iş iken ve aynı meseleyi nefsinde tecrübe etmiş ve siyasi hayatının tek esbabı mucibesi bu iken bu şekilde insafsızca şaşırtmak ve şaşalatmaya çalışmak, bu memleketin hayrına bir hareket değildir arkadaşlar.

İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Bütün bunlara cevap vereceğim.

BAŞVEKİL ADNAN MENDERES (Devamla) — Muhterem arkadaşlar; hâtıraları ihya etmek lâzımdır. Hâfızayı kaybetmemek lâzımdır. Hâfızayı kaybeden insan tezatlara ve çok hacil bir mevkie düşer.

Bakınız arkadaşlar, bir rejim içinde ebediyen iktidarda kalmanın tılsımı bulunmamıştır, diyorlar. Hakikaten böyledir. Zannediyorum ki biz bunu çok defa söyledik ve kendileri bizden

duydular bunu. Demokrasi değişen hükümetler rejimidir. Bunu evvelâ bizden öğrendi. D. P. kurulduğu zaman; bunlar ne acele ederler, travayyistler, İngiltere'de partilerini kurduktan 90 sene sonra iktidara geldiler. Bunlar henüz bir yaşında, iki yaşında, üç yaşında çocuklardır. İktidara gelmek istiyorlar, bu ne biçim iş, iki yaşında bir çocuğun eline bir memleket teslim edilir mi vaveylâsı ile bu memleketin ufuklarını çınlatan kendileridir. (Bravo sesleri alkışlar). Biz muhalefette, kendileri iktidarda iken propagandalarının temelini bu teşkil etmiştir. Nereden nereye... Şimdi geçmiş kaşıya, bizim ezelden ebede bildiğimiz hakikatları bizim yüzümüze söylemek suretiyle bir marifet icra ettikleri zehabındadırlar. (Soldan bravo sesleri) .

Muhterem arkadaşlar, insanlar düştükleri zaman vatandaşlar arasında gögüslerini gere gere gezmeleri lâzımdır. Hakikaten öyle olmak lâzımgelir. Fakat bu karşı tarafın demokrasi anlayışı ile mebsutan mütenasip bir keyfiyettir. Eğer sizin iktidarınız ve sizler demokrasiyi böyle anlamamış olsaydınız, göğsünü gere gere gezecek merdan belki az bulunabilirdi. (Soldan bravo sesleri, alkışlar).

Hattâ Ankaralılar ve Türk milleti 1946 da Devlet Reisi seçilmiş olan İsmet İnönü'nün bu Meclisin arka kapısından binlerce muhafızın muhafazası altında çıktığını unutmamışlar(Soldan bravo sesleri, alkışlar). Eğer bugün göğsünü gere gere geziyorlarsa bu bizim demokrasi anlayışımızdandır. (Soldan bravo sesleri, alkışlar). Gelir gelmez Af Kanununu çıkardık. Uluvvü cenep sahibisiniz. Demokrat Parti devri sabık yaratmıyacağını namuskârane ve kemali hulûs ile ilân etmiş bir partidir. Ve öyle olmasaydı vaziyetin ne olabileceğini tahmin etmek güç olurdu. (Soldan alkışlar).

Hal böyle iken (mesuliyetlerinin hesaplarını vereceklerdir) demeleri hakikaten nabecadır. Hesabımızı her gün vermekteyiz. Şurada, şu anda efalimizin mesuliyetini vermekle meşgulüz. Açıklığın olmadığı ve matbuatın emirle idare edildiği ve bir telefonla gazetelerin kapatıldığı devirlere ait olan hesaplar görülmemşitir. Bu devrin hesapları ise her gün görülmektedir. Ve kendileri bu hesapları almak için vazife başındadırlar. Vazife başında olmak için her türlü teminata sahiptirler. Hesaplarımızı mı arzu ediyorlar. Bütçe Komisyonu, Meclis kürsüsü bir Kânunuevvelde başlamak üzere Şubat sonuna kadar, bir yıllık icraatımız; bir yıllık devirde neler yaptık, önümüzdeki yıl neler yapacağız didik didik edebilirler. Orada tahkik edebilirler. Hesapları istedikleri gibi bulurlar ve görürler.

Bu millet hangi fiillerinin hesabına sahip olmuştur. 1946 nın hesabına mı, ondan evvelki devirlerin hesabına mı?

Ben onun yerinde olsam hesaptan bahsetmem arkadaşlar. (Soldan sürekli alkışlar).

REİS — İsmet İnönü buyurun.

İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Anlaşılıyor ki, Başbakan birikmiş birçok hicranları bugün tasfiye edecek. Tasfiye edebilirsek çok iyi bir şey. Evvelâ vasıtaların münakaşasından başlıyayım. Beyaz trenle dolaşmak antidemokratiktir, tayyare ile dolaşmak demokratiktir.

Arkadaşlar, iş başında, mesuliyet üzerinde bulunan insanların vazifeleri olduğu gibi o vazifelerini ifa etmek için binecekleri vasıtalar vardır. Beyaz trenle dolaşmakla, tayyare ile dolaşmak aynıdır. Arkadaşların tayyareden bahsetmeleri Başbakan buna binemez demek için değildir. Hava vasıtası gibi kara vasıtaları da iş başında bulunan insanların emrindedir. Birini alırsınız, ötekisini alamazsınız diye tenkid edilirse tenakuz içine düşülmüş olur. Biz beyaz trenle dolaşırken öğüt vermişiz ve Demokrat Parti artık bastırılamaz ve bertaraf edilemez bir hale geldikten sonra bunu yapmışız. Hâtıraları tamamiyle yanlış. Ben, 1947 de 12 Temmuz Beyannamesini yazdım ve onu mütaakıp bütün memlekette, her tarafta partiler arasında iyi münasebet ve eşit muameleyi söylemeye çalıştım. Kendi beyanlariyle, kongrelerinde ve muhtelif vesilelerle olsun vâkı kendi beyanlariyle, kendi salâhiyettar beyanlariyle sâbittir ki, bu dolaşmalarım kendi partilerinin teşekkülü ve inkişafı için faydalı olmuştur. (Soldan: «Asla», «vah vah» sesleri, gülüşmeler) Bugün de eğer sinirlerine hâkim olur salim yolu tercih ederse vatandaşlar arasında eşitlik, iyi muamele tavsiye etmesinden memleket istifade eder. Onun ağzından çıkan sözler partizan cereyanları kuvvetlendirmemeli; bilâkis partizan cereyanları, salâhiyet sahibinin sözleri, cesaretsizliğe düşürmelidir. Başbakandan memleket, rejim haklı olarak bunu bekliyor. Kendisi aksini yapıyor.

Muhalefetin iktidar aleyhine yaptığı propagandadan pek şikâyetçi. Gazeteleri sabahtan akşa-

ma kadar söylüyorlarmış. Kaç gazete ve bu gazeteler ne söylüyorlar?.

Bizim söylediğimiz, muhtelif vesilelerle temas ettiğimiz meseleler, sadedir.

Biz, radyoda propaganda yapmayın diyoruz. İnsaf ediniz, yalnız parti propagandası yapmakla kalmıyorlar. Başbakan açıktan ilân ediyor; sabahtan akşama radyo başında oturacağım, fikirlerimi, cevaplarımı söyliyeceğim: İtham ediyorsunuz, isnadatta bulunuyorsunuz.

Biz, aynı vasıta ile izah etmek, cevap vermek, sözleriniz yanlıştır, demek imkânını bulamıyoruz. Bunda adaletsizlik vardır. Onun için her gün bahsedeceğiz; bir adaletsizlik vardır, buna her zaman mâruz bulunmaktayız. Elbette muhalefet her gün, «adaletsizlik vardır, tecavüz vardır, düzeltilmesi lâzımdır,» diyecektir.

Şimdi hatırü hayalda yok iken Mecliste bir müzakere açıldı. 30 mevzu üzerine temas ettik. İnsaf ediniz bu Mecliste vakit vakit umumi görüşmeler iç ve dış politika üzerinde umumi görüşmeler olursa bundan daha az yorgunlukla daha çok vuzuhla birçok meseleler aydınlanır. Halbuki Mecliste istizah için umumi görüşmeyi kabul etmezler. Ve Başbakan bunu kabul etmemenin mümessilidir. Bundan şikâyet etmiye mecburuz ve her gün devam edeceğiz. Bu Mecliste murakabe lâzımdır, memleket meselelerinin görüşülmesi lâzımdır, diyoruz.

Kore meselesi kendisince pek hiçran olmuş,

Arkadaşlar, Kore denilen mesele, bu memleketin bir harbe girmesi meşelesidir. Ve bu harbe iktidar Büyük Millet Meclisine danışmadan girmiştir. İnsan ediniz. Ve o zaman bunu Başbakan müdafaa etti, dedi ki, «Bu harb ilânı değildir, sulhün vasıtasıdır.» Hayır, 3 sene dünya boğazına kadar kan içinde yüzdü.

Sonra, Büyük Millet Meclisi karar verdi, dedi. Meclis daha evvel harb kararını vermemişti.

Ben bir iki defa meseleye temas ettim. Dediğim bir tek şey vardır, harb kararı bundan sonra Meclise sorulmadan verilmesin. Hükümete bunu dedirtemedim. Hükümet bunu demezse hergün bunun üzerinde ısrar edeceğim. Bu memleketin bir gün harbe girmesi mukadder ise o kararı ancak Büyük Millet Meclisi verecektir. Siz geleceksiniz, anlatacaksınız, Büyük Millet Meclisinin kararını alacaksınız ve eğer imkânı varsa, karşınızda anlayış bulursanız memleketin bütün siyasi partilerini bu harb kararında birleştirmeğe çalışacaksınız. Ama nihayet mesuliyet sizdedir. Buna teşebbüs ediniz, etmiyorsanız, teşebbüs etmelisiniz. Ve bir harb kararı beraberliğini temine çalışmalısınız. Çünkü harb için milletin tahsis edeceği kuvvetler, maddi, mânevi enerji tam olur, eksik olmaz. Ama bir kısmı ihmal edersen harb üzerinde münakaşayı kendi hareketinle meydana getirirsen memleket müdafaası ancak bundan zarar görür. Mesele bundan ibarettir. Başbakan bugün de söylesin, Kore kararını vermek anladım ki, Büyük Millet Meclisinin salâhiyeti dâhilindedir, biz Hükümet olarak acele ettik, hata ettik, bundan sonra yapmıyacağız desin, memleket için büyük bir teminat olur, kendisini tebrik ederim. Bu, bir.

İkincisi :

Arkadaşlar; biz, «Dış emniyet meselesinde, dış meselelerde Büyük Millet Meclisi ile çalışın» diye ısrar ediyoruz. Şimdi sizlere bir misal vereyim. Evvelce de söyledim, münakaşa açmak istemedim, bu hususta ısrar ediyorlar, bir misal söyliyeyim.

Sovyet Rusya 1945 te Türkiye'den, Şarktan ilceler istedi, boğazlardan üsler istedi. Kaç senedir bu politikanın mücadelesi içindeyiz. Sovyet Rusya geçenlerde verdiği bir nota ile bu talebinden vazgeçtiğini söyledi. Sovyet Rusya'nın bizden toprak istemediğini, İstanbul'dan üsler istemediğini, vazgeçtiğini nereden haber aldınız? Monte-Karlo radyosu ilân etti, oradan bizim gazetelere aksetti. Duydunuz. Büyük Millet Meclisiyle çalışmayı vazife edinen bir Hükümet böyle bir hâdiseden Büyük Millet Meclisini haberdar etmez mi? 30 Mayısta Sovyet notasını aldık. Biz, gazetelere akseden haberler üzerine mütalâalarımızı söyledik. Takriben 23-24 Temmuz'da Büyük Millet Meclisi tatil kararı verdi. İki aya yakın bir zaman geçiyor. Hükümet böyle bir hâdiseden Büyük Millet Meclisini resmen haberdar etmemişti. Bizim iddiamız, Büyük Millet Meclisi ile dış politika meselelerinde beraber bulunmamızdır. Büyük Millet Meclisinin irşadından istifade etmeli, hele onun salâhiyetine çok dikkat ve riayet etmelidir. Bunu Hükümete anlatmaya çalışıyoruz. Bunu anladıkları, tatbik ettikleri gün kendilerine yalnız müteşekkir oluruz.

Şimdi yapılan propagandalardan kendilerini üzecek, veyahut vaziyeti, rejimi tehlikede gösterecek ne var? Bizim uğradığımız muamelenin binde birini biz yapmıyoruz. (Sağdan, bravo sesleri).

Haberi var mıdır, yapılanlardan? Yazılanların hepsini görüyorum, ama zannediyorlarsa ki, bir partinin en yüksek kademesinden en küçük ocağına kadar bütün söylenenleri partinin başkanı kontrol edebilir. Buna imkân yoktur, bir. Kontrol etmeli mi? Buna lüzum yoktur, iki. (Soldan, gürültüler, Genel Sekreteri sesleri).

REİS — Müsaade edin efendim.

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Benim beyanatıma bakmalıdır. Demin ne diyordu; biz demokratik rejimi, Demokrat Parti iktidara gelirse iki senelik, genç bir insan olarak bu memleketi idare edemez kanaatinde imişiz. Böyle propaganda ediyormuşuz. Böyle propaganda edenler, böyle söylemiş olanlar bulunabilir. Benim sözümü esas tutacaksa; ben bunun tamamiyle aksini söyledim. İzmir'de 1948 de 1949 da dolaştım, Orada; bugün muhalefette bulunan Demokrat Parti içinde bu memleketi idare edecek devlet adamları vardır dedim. Ben bu kanaatteydim. Bunu söyledim; İzmir'de. Şimdi benim sarih beyanlarıma her hangi bir ocakta veya bucakta bir arkadaşımızın söylediği sözü karıştırmak imkânsızdır.

Rakamlar veriyoruz diyorlar. Rakamlar vermiyorlar arkadaşlar. İşte; Başbakanın dikkatinden kaçan ve zararlı tesirini lâyıkiyle ölçemediği nokta burasıdır. Ben, bu memlekette bir iktisadi buhrandan bahsettim. Hattâ böyle bir buhran olduğunu zannettiğimi söyledim.

Haricî ticaret vaziyetinde, verdikleri rakamlar vatandaşta her türlü itimadı selbetmiştir. (Soldan : Vah vah sesleri). Altın meselesi, döviz meselesi bunlar, mütehassıs ve fen adamları tarafından söylenmektedir. Şimdi bir memlekette sayısız tüccarlar ve birçok memleketlerle ticaret yaparlar, borçlarını ödiyemezler o memleketler protesto ederler. Yahut «Buna dikkatinizi celbederiz, bu memleketin itibarına dokunuyor buna bir çare bulunuz» diyen bir muhalefetin bu ifadesini bile reddetmeye kalkışıyorlar. Bu doğru mudur? Bizim bu müdahalemizle memleketin itibarı kurtarılmaktadır. (Soldan : O o o sesleri).

Arkadaşlar, bir Hükümet sayısız milletlere borçlu olur, o milletler türlü şekilde şikâyet ederler. O Hükümet kendi milleti karşısına çıkar, borcumuz yoktur, her şey tamamdır diyebilirse âlem «Bu nasıl memlekettir?» der. Düpedüz tüccarın bildiği; milletin bildiği, bütün dünyanın bildiği bir hakikatı, düpedüz aksini Hükümet kendi milletine karşı haykırabilirse, bu nasıl millettir, derler. Bu memlekette hakikatı söyliyecek tek bir insan yok mu? Derler. Bu memlekette muhalefet partisi yok mudur, derler.

Bir memlekette yanlış bir söz söylendiği zaman; o memlekette, hayır hakikat budur diyecek bir muhalefet varsa o memlekette muamelede bir istinat noktası var demektir. Çünkü hakikatlar milletten gizlenmiyecek demektir. Bu, millet için büyük kuvvettir. Ve büyük itibardır.

Malî itibar, ticari itibar nedir? Mütehassıslar diyorlar ki, Merkez Bankasının verdiği hesaplar vazıh değildir. Kanun vuzuhu emreder. Yazıyorlar.. Bunda ne var? Dış ticarette açığımız var, ödeyemiyoruz diyorlar. Sinirleniyorlar, bu sözden. Yanlış iki cihetten : Bir defa kendisini hakikat dışı, hakikatın zıddı bir istikamete sevketmiş oluyor; ondan sonra işin içinden çıkamıyor. Her gün söylediği bir evvelki söylediğinden daha mütenakız oluyor. İkincisi, bu bir memleket için bir kusur, bir ayıp değildir. Dünyada dış ticaret açığı veya dolâr açığı bulunmıyan memleket pek azdır. Her memleket bu sıkıntı içindedir. Bunun türlü sebepleri vardır. Bu sebepleri her kes tedavi etmeye çalışır. Bunun çaresi doğruyu söylemektir. Söylediğimiz zaman Hükümet dese ki, «Evet şikâyet vardır, tediyede müşkülât çekiyoruz, şudur budur ama şöyle yapacağız böyle yapacağız». iş biterdi. Bunu söylemiyor. Hakikati memleketten gizlemek sevdasındadır. Yanlıştır, hatalıdır.

Arkadaşlar, bir kelime daha söyliyeyim :

1946 ya kadar nasıl idare ettiğimizi söylüyor. Sözleri birbirini tutmaz ki. 1946 ya kadar hep beraber idare ettiğimizi dün söylüyordu. Şimdi 1946 da olanlardan, geçmiş hâdiselerden yalnız beni mesul tutuyor. Ben her mesuliyeti kabul ederim.

Düştüğü zaman, insan, göğsünü kabartarak gezmelidir dedim. Bunun bizim kuvvetimizden değil, kendilerinin musamahasından olduğunu

ifade etmek istediler. Hayır, kendilerinin musamahası değildir.

Af Kanununu çıkardık dedi. Af Kanunu bizim için değil, kendileri için çıktı. (Soldan gürültüler, ooo sesleri) Evet, evet Af Kanunu benim için çıkmadı. Geçmiş hâdiselerin her birini mübalâğa ile her türlü iftira ile hem efkârı umumiye karşısına, hem mahkemeler karşısına getirmek için bütün düzenleri, ve tertipleri kendileri yaptılar. Af Kanunu ile bizim bir alâkamız yoktur; bu bir...

MUSTAFA EKİNCİ (Diyarbakır) — Dosya geliyor.

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — İkincisi, evet vatandaşlar arasında dolaşmamız, kurmaya çalıştığımız iş içinde mütevazı bir insan olarak bu büyük eseri vücuda getirmek için canla başla çalıştığımız rejimin tabiî bir neticesidir. kendimize güvenmemizi, her türlü hesabı vermek, her hareketin içinden şerefle çıkacak vaziyette olmamızın neticesidir, iki...

İnsanlar iktidara geldikleri zamanın şâşaalariyle ölçülmez, insanlar düştükleri zamanki itibarlariyle ölçülür. (Sağdan, alkışlar).

REİS — Dışişleri Vekili.

SIRRI ATALAY (Kars) — Gensoru mu bu?

DIŞİŞLERİ VEKİLİ FUAD KÖPRÜLÜ (İstanbul) — İstediğiniz gibi telâkki edebilirsiniz.

Muhterem arkadaşlar, Muhalefet Partisi Reisinin buradaki sözlerini dinledikten sonra karşımızdaki muhalefetin takip ettiği hattı hareketin neden ileri geldiği, onun nasıl mantıktan, insaftan mahrum olduğunu kolayca anlamak mümkündür.

CEZMİ TÜRK (Seyhan) — Muhalefeti tarif et, bizlere de hakkı hayat ver.

DIŞİŞLERİ VEKİLİ FUAD KÖPRÜLÜ (Devamla) — Evet anlamak mümkündür. Ben bu arada söylediklerimden yalnız dış siyaset meselesinden ve Kore meselesinden bahsedeceğim. Bu hâdiseler hepinizin gözleri önünde ve malûmatı tahtında, sizlerin kararınızla burada cereyan ettiği için yapacağım şey, sadeee, bir hatırlatmaktan ibaret kalacaktır. Hâfızaları zayıf olanlar bunları dikkatle dinlesinler. Fakat çok eminim ki, arkadaşlarımızın yüzde 95 inin hâfızaları daha üç sene evvelki hâdiseleri unutmıyacak kadar kuvvetlidir.

Arkadaşlar; Kore meselesinin ilk zuhuru, mebadisi, bizim tecavüze karşı diğer milletlerle, hür milletlerle beraber hareket etmemiz hakkında Birleşmiş Milletlerden gelen davetleri, teklifleri burada huzurunuzda birkaç defa - bir talih eseri Meclis içtima halindeydi - zannediyorum, iki içtimada konuştuk ve Hükümetin hattı hareketi, Meclisinizin tasvibine iktiran etti. Hattâ o kadar ki, bu tasvipte muhalefet de müşterekti ve Meclis olarak bu Kore işinde ağresyona karşı hür milletlerle beraber, müştereken hürriyeti muhafaza etmek için cezrî ve en tam harekete geçmemize karar verdik. Kararı veren sizlersiniz ve burada...

ŞEMSETTİN GÜNALTAY (Erzincan) — Diğer devletler harbe girdi mi?

DIŞİŞLERİ VEKİLİ FUAD KÖPRÜLÜ (Devamla) — Şimdi siz girmemek taraftarısınız. Sizin iktidarınız olsaydı elbette yalan, dolan bu harbe girmiyecektiniz. İmzanızı inkâr edecektiniz. Siz öyle yaparsınız, biz böyle yaparız, aradaki fark burada. Öyle yerinizde bağırmayın, gelin burada söyleyin.

Vaktiyle burada, Atlântik Paktına girmek bizim işimize gelmez, bugün girmeyiz, dediniz. Ona rağmen sonradan gidip yalvardınız. Talepleriniz reddedildikten sonra, teklifiniz reddedildikten sonra girmek istiyoruz, dediniz. Biz iktidara geldikten sonra giremezsiniz diyordunuz.

Arkadaşlar; muhalefetin daha ilk gününden beri dış politikayı nasıl bir ihtiras, tezvir ve nifak mevzuu yaptığını görüyorsunuz. Vatanperverlikten eser olan bir muhalefet böyle hareket edemez.

ŞEMSETTİN GÜNALTAY (Erzincan) — Aferin büyük vatanperver. (Soldan, gürültüler) Aferin büyük vatanperver.. Üçüncü defa söylüyorum : Aferin büyük vatanperver.

DIŞİŞLERİ VEKİLİ FUAD KÖPRÜLÜ (Devamla) — Arkadaşlar, bizden evvelki iktidarın, memleketin dış itibarını neden o kadar perişan bir hale getirdiğinin sebeplerini görüyorsunuz.

Arkadaşlar, son içtimamızda burada ittifakla kabul ettiniz ve tekrar Hükümeti bu yolda agressiona karşı mukavemet hususunda tasvip ederek bize bu kararı verdiniz. Bizim aldığımız kararsa ilânıharb değildir. Lûtfen kendilerinin hukukçu arkadaşları vardır, Muhterem Muhale-

fet Reisi bu bir ilânıharb mıdır, değil midir, tetkik ettirsinler.

Ondan sonra biliyorsunuz arkadaşlar, burada bunun uzun münakaşaları oldu, neticesi malûm. Yine burada bizzat Barutçu muhalefet partisinin sözcüsü olarak konuşuyordu. Kendisine, üç kere buraya çıkarak sordum, karşılıklı münakaşalar yapıyoruz, şekil itibariyle bizi hatalı buluyorsunuz. Şekli bir tarafa bırakalım, esasta müşterek misiniz, değil misiniz?.. Cevap veremediler. (Vermezler sesleri) Olabilir, bu da bir noktai nazar, vermiyebilirler. Fakat biliyorsunuz, bundan bir hafta, on gün evvel Ulus Gazetesinin bir başyazısında, Halk Partisinin prensip partisi olduğuna dair meşhur makale çıktı.

Burada deniyor ki, bu Kore'deki harekâta iştirake biz de yüzde yüz taraftardık, başka türlü olmasına imkân yoktu, başka türlü hareket, memleket menfaatlerine aykırı bir hareket olurdu, biz yalnız şekle itiraz ettik, diyor. Bakınız şimdi burada esasta hâlâ müşterek olmadıklarını açıklamak zorunda kalırlar. İnsanların içlerindeki şeylerin, maksatların meydana çıkması ve hakiki maskelerin yırtılması elbette çok faydalıdır.

İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Hayır hayır yanlış söylüyorsunuz Büyük Millet Meclisine sormak...

DIŞİŞLERİ VEKİLİ FUAD KÖPRÜLÜ (Devamla) — Buraya teşrif eder konuşursunuz, telâşa mahal yok.

Arkadaşlar, karşımızda muhalefetin, daha ilk günden beri nasıl ve ne gibi taktik kullandıklarını, samimiyetten ve memleket menfaatlerini korumaktan nasıl uzak olduklarını gösterecek bir delil daha arzedeceğim :

Bu Kore'ye iştirak kararımızda, agressiona, müdafaa kararımızdan bir gün veya iki gün evvel Ulus Gazetesinde bir makale çıkıyor. Makalede, mutlaka buna iştirak lâzımdır, eğer iktidar partisi böyle bir şey yapmazsa kendisinden dış siyaset meselesinden tamamiyle ayrılacağız, diyor. Bütün bunların sebebi nedir?...

Bütün bunların sebebi, karşımızdaki partinin iktidarı zamanındaki iki yüzlü siyasetidir. Bu makale yazılacak, Hükümet aksi bir karar alırsa, biz iştirake taraftardık, siz bunu yapmadınız, binaenaleyh tasvip etmiyoruz. Biz onu yaptığımız zaman, iş değişti, sırtlarında yumurta küfesi yok ya.. Ertesi günü döndüler, muarız vaziyet aldılar.

Arkadaşlar, bu hal hakikaten hazindir. Bu iki yüzlü hareketleri ile bütün iktidarları zamanında memleketin dış itibarını düşürmüşlerdir. (Soldan, bravo sesleri) Demokrat Parti iktidara gelmeden evvel Birleşmiş Milletler İktisadi Komisyonunda, Siyasi Komisyonunda senelerce koydukları nameztliklerin hiçbirinde maalesef muvaffak olamadılar. Bu itibarla kimseye itimat vermiyen, hiçbir samimiyete ve kanaate dayanmıyan, korkak ve müteredditsiyasetlerinin eseridir. (Soldan bravo sesleri) Görüyorsunuz ki bu, muhalefetin bize karşı hattı hareketinin mahiyetini, hattâ dış siyaset dâvalarında hattı hareketini gösteren bir izahtır. Halbuki biz, muhalefette bulunduğumuz zaman, dış siyaset dâvalarında kendilerinin yanlış hareketlerini dahi kulaklarına söyledik, bu kürsüde tenkid etmedik, memleket için bir zarar olmasın diye.. Aradaki farkı lûtfen mukayese buyurun.

Sonra, Meclisin dış siyaset meselelerinden haberi olmamış, filân nota verilmiş, bilmem Montekarlo radyosundan duyulmuş.

Kendi zamanlarında matbuat, doğrudan doğruya esaretleri altında idi, hiçbir haberi, emirleri, muvafakatleri olmadan yazmazdı. Hattâ filân zatın şuradan buraya gittiği birinci sahifede değil de ikinci sahifede çıksa o gazete kapatılırdı. Halbuki bizim zamanımızda buna lüzum yoktur, her haber matbuatta çıkar. Onun için Hükümet her hangi bir hâdiseyi kendi verdiği ehemmiyet nispetinde dikkate alır, gazetede okuduğu her şeyi Meclise bildirmesine lüzum yoktur. Mühim bir mesele olduğu zaman, Meclisin rey ve muvafakatinin alınması lâzım gelen mühimce bir mesele olduğu zaman daima Meclise arzederiz, onun muvafakati ve direktifleriyle meseleler halledilmiştir, bu bir.

Arkaadşlar, bu Meclisin böyle habersiz bırakıldığını söyliyen muhalefet partisi reisi ne çabuk unutuyor ki, kendisinin iktdarı zamanında değil Meclis, hattâ kabine âzaları bile hiçbir hâdiseden haberdar olmaz, karar verildikten sonra söylenirdi. Yine ayni zattır ki 1943 de yukarda, köşküne mebusları takım takım çağırarak ben harbe girmeye karar verdim, gidip intihap dairenizde bunları anlatın diyen kendisiydi. Bu ne büyük tahavvül.

Takdir sizindir arkadaşlar. (Alkışlar)

REİS — Başvekil.

BAŞVEKİL ADNAN MENDERES (İstanbul) — Muhterem arkadaşlarım; muhalefetin sözlerinden anladıklarımın cevabını ve anlamadıklarımın sebebini söylemek üzere huzurunuzu tekrar tasdi etmiş oluyorum. Mevzu biraz uzadı, fakat takdir edersiniz ki; bir hasbühalden ziyade, bir muhasebe vaziyetini almak istidadını gösteren böyle bir müzakerede Hükümet olarak Yüksek Heyetiniz karşısında müdafaamızı yapmak ve dayandığımız sebepleri ve mevcut hakikatleri gözleriniz önüne sermek bizim için bir vazifedir.

Muhalefet, şikâyetleri bahsinde, radyodan niçin bakanlar konuşurmuş, niçin Başbakan sabahtan akşama kadar radyo başında oturur, memleketi tenvir edeceğim, dermiş ve niçin umumi bir müzakere açılmazmış ve niçin dış ticaret müvazenesindeki, tediye müvazenesindeki açıklar açık olarak ifade edilmezmiş, diyor.

Ben mâruzatımı bu üç nokta üzerinde teksif edeyim.

Memlekette malî ve iktisadi vaziyet hakkında propaganda o derece ileri götürüldü ki, hakikaten dış ticaret muameleleri ve dış memleketlerle münasebetler üzerindeki faaliyet muzır bir hal aldı. Yalnız bununla kalmadı, vatandaşlarımızı endişelere sevketti. Eski tâbiriyle söylemek lâzımgelirse hakikaten tahdişi ezhanı mucip bir hal aldı.

Bunu demokratik rejimin bir acayip anlayışından istifade ederek her hafta başında yurdun her tarafında yaptıkları seçim kampanyalarına benzer açık hava mitingleri ile memleketin dört bucağına yaydılar. Hükümet olarak tahdişi ezhanı mucip olan bu tahrikleri memlekette bertaraf etmek ve buna cevap verebilmek üzere kullanacağımız tek vasıta Devlet radyosuydu. Devlet radyosunu kullanmak suretiyle hakikaten memleketi kaygulandıran, malî ve iktisadi emniyete muzır tesirler yapmaya başlıyan bu vaziyeti, şüpheli ve tereddütlü göstermek gayretlerini vuzuhla ortaya koyacağımız hakikatlarla bertaraf etmek vazifesi elbette Hükümete düşerdi. Biz ne yapacağımızı söyledik, yapacağız da. Bu memleketi başıboş, muzır, mühlik propagandaların şikârı yapmıyacağız. Haberleri olsun. Tekrar çıkıp da millı borçlar bir milyar arttı, 900 milyon dış ticaret borcumuz vardır, ondan sonra altınların hepsi gitti, ondan sonra şimdi aklıma gelmiyen bir sürü - burada okuyacak olursam kendileri de muztarip olur; çünkü haberim yok diyor bucaktan, ocaktan nasıl haber alayım diyor - söylenenleri ve propagandaları tekrarlıyacak olursam kendilerinin muztarip olacağına eminim. Bütün bunları kürsüden sormak, cevap almak, B. M. M inde hesap görmek yollarından kaçımlacak olursa bu muzır propagandalarının şikârı yapmamak için Devlet vasıtası, Devlet malı olan radyoyu icra organı olarak, Hükümet olarak elbette kullanacağız. Yalan yanlış propagandalarını hududu millinin dışına atacak ve hakikatın aydınlığı altında eriteceğiz. (Soldan bravo sesleri, alkışlar).

Umumi müzakere açılmıyor, istizah yapılmıyor diyor.

Muhterem arkadaşlar, bir Hükümet için kendilerinin de vaktinde, zamanında, o anda şimdi yakaladık; Meclise sormadan ilânı harb ettiler, bir istizah ile bunların tepesine binmek ve memlekette memleketi harbe götürüyorlar propagandasını yaymak suretiyle bu iktidarı berbat, perişan etmemizin zamanı gelmiştir, diye karar verdiklerini hatırlarız. Bu kararlarını tatbik etmek için istizah açtılar. Bunu açtıkları zaman en tehlikeli mevzu da bu memleketi idare eden muvaffak olup olmıyacağı hakkında henüz kanaatlerin tebellür etmediği bir zamanda pervasız olarak bu istizahı kabul ettik. Bu istizahda her şey konuşuldu. Yüksek Meclis karar ve neticeye vardı. Bu ilânı harb değildir, denildi. Hakikaten harb ilânı Büyük Millet Meclisinin hakkıdır. Anayasada sarahaten yazılıdır. Şimdiye kadar Hükümet, hususiyle Demokrat Parti Hükümeti, demokratik prensiplere bağlı olan Hükümet, aklı hayalinden Büyük Millet Meclisinin salâhiyetine tecavüz etmeyi geçirmez. Bunu bir defa, bin defa huzurunuzda ve dünya huzurunda söylemekten, eski tâbiriyle kesbi şeref eylerim. (Gülüşmeler) Burada uzun boylu müzakeresini yaptık, beş saat mı, on saat mı bilmiyorum. Büyük Meclis kanunların mânasının anlaşılmasında, mukteza tâyin mercii olan Yüksek Meclisimiz Hükümetin Anayasa hükümleri dairesinde hareket etmiş olduğunu tesbit etmiş olmasına rağmen üç buçuk sene sonra muhalefet lideri geliyor, ben o kanaatte değilim, niçin harb ilân

ettiniz, Büyük Meclisten karar almadınız, diyor İstizahın kendilerini tatmin edecek tarafı var mı? İstizahın kendilerini tatmin edecek tarafı olsaydı, istizah yapılıp bittikten sonra meselenin kapatılması lâzımgelirdi. Fakat, hayır. Yarayı açtılar, sonra da fitili koydular, mütemadiyen işletiyorlar... (Soldan: Zaten kendisi yapacağım dedi sesleri, gürültüler) Şimdi taraftar oluyorlar. İş olup bittikten sonra, zaferle neticelendikten sonra, hakikaten Türk Devletinin şeref borcu, taahhüt borcu medeni cesaret tezahürü olarak memleketimiz nam ve hesabına bir şan ve şerefle, zaferle neticelendikten sonra bu neticeye iştirak etmek için pey sürmektedir ve biz, bunun aslına muhalif değiliz, demektedir. Sizi temin ederim arkadaşlar; bu iş her hangi bir çıkmaza sapmış olsaydı siz bunu bu memleketin aleyhine yaptınız, aslına, esasına, şekline, usulüne de muhaliftik diye karşımıza çıkıp meseleleri kim bilir nerelere kadar götüreceklerdi. Bunda yüzde yüz mutmain olmamız lâzımgelir.

Şimdi iş olup bittikten sonra, Türk Milleti nam ve hesabına beynelmilel hayatta en yüksek şeref mevkii kazanıldıktan sonra bu kararın artık aleyhinde konuşulmasının gayrimümkün bir hale geldiği bir zamanda bu suretle konuşuyorlar. Ben hatırlarım, dedim ki, 4 500 vatandaşımızın, asker evlâdımızın tıpkı memleket sınırlarını müdafaa eder gibi müşterek emniyet dâvasının müdafileri olarak vazife görmeleri memleketin emniyetini muhil bir hareket olarak mı kabul ediyorsunuz?

Cevap : Eğer ordu bizim bıraktığımız zamanki kuvvetinde ise, kadroda ise 4 500 erlik bir tugayın memleket dışına gönderilmiş olması memleketin emniyetine esaslı surette tesir icra edecek bir hâdisedir.

Bu söz, kendisinin sözleridir. Bu sözler işin esasına muhalif olduklarının delilidir. Yardım gönderelim, üzüm, incir gönderelim, sigara gönderelim diye gazetelerinin yazdıklarını unutuyorlar. İşler olup bittikten sonra, eğer hâfıza bir kere imha edilse ve bir kere imha edildikten sonra, buraya gelinip istendiği gibi konuşulsa, bu mümkündür. Bizim de şikâyetimiz vardır. Doğru, eğri girilmiş bir badireye, kendi fehvalarınca, o badireye girdikten sonra memleketin dört bir tarafında bu işin propagandasını yapmak suretiyle milletin vahdetini bozmak, gayeyi geriye götürücü propagandalara girişmek revayı hak mıdır? Bunları havsala almamaktadır. Kore'de ölmekle şehit olunmıyacağını, Kore'den kaçanların takibe mâruz kalmıyacaklarını köşe köşe, bucak bucak sathı vatana yayanları sizler de, millet de biliyor, hâdiselerin şahidisiniz. Bu propagandaları Demokrat Parti ve Demokrat Partinin siz milletvekilleri yapmış değilsiniz. Bunları yapanlar malûmdur.

Anlıyamadığım noktaya geleyim, Af Kanununu kendimiz için yapmışız. (Gülmeler) Hakikaten hepinizi haklı olarak güldürecek naşinide bir cümle sarfettiler. Ben bunun mânasını anlıyamadım. Lûtfen teşrif ederler, biz ne maksatla kendimiz için çıkarıldığı iddiasının izahını ve sebeplerini ağzından dinlemek isteriz. Biz iktidara geldiğimiz zaman mucibi af hareketlerimiz mi vardı ki, acaba kendimiz için af kanunu çıkardık? Bu, izanı beşerle istihza etmek demektir. Ben Sayın İsmet İnönü'nün bu hale düşeceğini zannetmezdim. Hakikaten hâdiselerle zorlandığı için böyle sık sık kürsüye gelip irticalen konuşmasının bâzı gûna muziplikleri şeklinde tecelli edip neticeler verdiğini tahmin etmek güç olmaz. Fakat ne de olsa bu derece izanı beşerle istihzaya gidebilecek bir cümle sarfetmiş olmasını hakikaten yerinde olarak istiğrap etmek lâzımgelir.

Muhterem arkadaşlar; biz, hiçbir tereddüde, en küçük bir şüpheye mahal kalmasın diye Af Kanununu neşrettik, neden?.. Sebebi şudur :

İntihabı kaybettikten sonra, muhalefet partisi, biz emniyettemiyiz, dediler. Ben, paşam bu ne biçim sözdür? Elbette emniyettesiniz, dedim, bu hususta en küçük şüphe kalmasın içinizde dedim.

Buna cevap var mı idi, yok mu idi. Kendileri sebep mevcut olduğu takdirinde bulunmuşlar. Takdir bizim, siz de rayegân görürsünüz. Buna rağmen Demokrat Parti bir devri sabık yaratmıyacağım dedi. Tarihten aldığı tecrübelerin ve içinde bulunduğu hâdiselerin bir neticesi olmak üzere vaz'etmiş olduğu prensibi tahakkuk ettirmek içindir ki, Af Kanununu çıkardık. Mazinin hesapları ile uğraşmak istemedik. Af Kanunu işte bunun için yapıldı. Yoksa bizim affettirecek suçumuz yoktu. Ve Af Kanununu kendi suçlarının affını temin etmek için çıkarmış değiliz. Buna tavşanlar ve kuzular güler.

Muhterem arkadaşlarım, dış tediye muvazenesinde müşkülât vardır, dış tediyelerimizde müşkülât vardır. Bu müşkülâtımızın olmadığını hiçbir zaman iddia etmiş değiliz. Fakat bu müşkülâtı Hükümet tedbirleri alarak bertaraf etmeye çalışmaktayız. Bu noktada, memlekette, hiçbir yerde bir zarara ve iflâsa gidilmesi mutasavver değildir, büyük, içinden çıkılmaz bir buhrana gidilmesi asla mevzuubahis değildir. Kendilerinin de söylediği gibi, uzaktan, yakından dış tediyede müşkülâtı olmıyan memleketler yoktur. O memeketlerden birisi de Türkiyedir.

Dış tediyede müşküllerimiz vardır, Bu müşkülleri bir hamlede ortadan kaldırmak da mümkündür. Fakat kendi zamanlarındaki gibi memleketin on, yirmi sene tamamiyle yerinde sayması politikasını takibetmek, bu kısırlaştırıcı politikanın peşinde olmak şartiyle... Sizin Hükümetiniz ve siz böyle bir politikayı reddedip memleket hudutları dışına atmış bulunuyorsunuz. Biz çimento fabrikası yapmayacağız dersek, şu şu envestismanları yapmayacağız dersek, memleket için şu hayırlı işleri yapmaktan sarfı nazar ediyoruz dersek ve nihayet sattığımız mal kadar hattâ onun aşağısında bir takabbuz politikası içinde mal getireceğiz diyecek olursak bu memlekette tediye müvazenesini temin etmekten kolay bir iş yoktur. Bu cehlin. rehavetin, ileri görmeyişin neticesi olur ve bu memleket böyle bir politikanın zararlarını çekti. Onun için bir arpa boyu kadar ileri gidemedik. 3,5 senede görülen muazzam inkişafların sırrı buradadır. (Bravo seseri) Elbette ve elbette onların iktisadi görüşü, bizim iktisadi görüşümüz arasında o kadar esaslı farklar vardır ki, bu tenkidi yaparken onların yıkıcı sözlerini bimuhaba söylerken, hattâ harice buğday sattığımızı müşkülleştirirken ve daha doğrusu satış için kolaylık temin etmek üzere bir anlaşma istihsalini gayrimümkün kılarlarken evvelâ, bu memleketin menfaatlerinin ne suretle haleldar olduğunu bir nebze düşünmeleri lâzımdır. Bu memleketin menfaatleri etine, kemiğine bir itiyat halini alması lâzımgelirken, kendini memleket menfaatleri kaygısından ve kaydından tamamen münezzeh addederek, ağzına geldiği gibi yıkıcı propagandayı bimuhaba ve biperva memleketin her tarafına yaymak ve saçmak hakikaten tecviz edemiyeceğimiz bir keyfiyettir.

Şurasını da söyliyeyim ki: Bir memleket yalnız kanunların hükümleri, hudutlariyle idare edilmez. Bir cemiyetin kanunları yanında o cemiyetin telâkkileri de hâkimdir.

Binaenaleyh, şayet memleket menfaati gibi siyasette çalışanların en yüksek mizan ve miyar olarak elde tutmaları lâzımgelen kanun esaslarını hulfederek istediğim gibi hareket ederim diyerek kanunları ayaklar altına almaları halinde, kanun hükümlerinin, disiplinin hâkim olmıyarak memleket menfaatlerinin ayaklar altına alındığı takdirde, kanun hükümlerinin her zamankinden daha fazla işler olması ve vazife görmesi lâzımdır. Bu hakikati kendisinden benden çok daha iyi bilmesi lâzımgelir. Bir muhalefet partisi ki, iktidar olarak 25 sene bu memleketi idare etmiştir, kayıtsız şartsız idare etmiştir, memleket idaresinin müşkülâtını her kesten iyi anlamıştır. O kadar iyi anlamıştır ki, küçücük bir muhalefet olsa memlekette vazife görmenin o sesin susturulmasına bağlı olduğu kanaati ile o itiraz sesini durdurmuşlardır. Ondan sonra geniş bir hürriyet havası içine girilmiş ve o kadar ki, küfür, propaganda; harb halinde olsak dahi en yıkıcı, en tehlikeli propaganda könünistlerin yıkıcı metotları ve en naşinide örnekleri dahi mübah görülmüştür. Böyle bir vaziyete girildiği takdirde tedbir almak lüzum ve hakikatı ortaya çıkar arkadaşlar.

Muhterem arkadaşlarım, geçen seneye nazaran arzedeceğim bütçede tetkik edeceksiniz, bugün dış tediyedeki müşkülâtımızı yüzde elli hafifletmiş bulunuyoruz. Ama yaygara bu yaz koparıldı. Emin olun Demokrat Partiye mensup milletvekilleri, ellerinden her türlü taarruz ve hücum silâhını almış bulunuyoruz. Ellerinde tek kalan menfi propaganda, yıkıcı propaganda ve bunu besliyen gıdalandıran tezvir ve iftiradır. (Soldan alkışlar).

Bir tarafta malî ve iktisadi buhran var diyorlar, malî ve iktisadi buhran varmış.. Türlü milletlere türlü çeşit borçlarımız varmış.. Bu borçlar ödenemezmiş.. Bu propaganda yapılmakta, burada bu borçlar ödenmezse türlü çeşit propagandalarla bu millet harekete gelmiş olursa o zaman tek kurtarıcı bir çare var : Memleketin haysiyet, malî, iktisadi haysiyetini kurtaracak tek teşekkül muhalefettir. Evet borcumuz var, memleket yıkıntı halinde avazesi bunun içinmiş..

(Gülüşmeler). Arkadaşlarım, bu mantığa gülersiniz, izan sahipleri güler. Ben İsmet İnönü'nün çok mantıkla konuşmasını temenni ederdim. Bu memleketin muhalefet partisi ve muhalefet liderliği vazifesini üzerinde tutanın melekâtının daha kuvvetli olması, melekâtının daha iyi bir ruha sahip olmasını temenni ederdim. Yoksa hakikaten bu sözler melekâtının selâmetle kullanmadığının en açık delilini teşkil ediyor.

Malî ve iktisadi buhran varmış, türlü milletlere, türlü borçlarımız varmış, bunlar için boğaz sıkıyorlarmış, gırtlak sıkıyorlarmış.

Muhterem arkadaşlar, vaziyet katiyen böyle değildir. Bizim yüz milyonları, milyarları bulan envestismanlarımız vardır. Bunlara dışardan, bütün memleketlerden en meşhur firmalar 6 sene, 7 sene, 10 sene, 12 sene vâdeler teklif etmek suretiyle münakasalarımıza iştirak etmektedirler.

Neler söylemediler. Çimento, şeker fabrikaları; bunlar seçim fabrikaları dediler. Bunların bir kısmının ihalesi yapıldı, bir kısmını da 20 gün sonra ihale ediyoruz. Haftaya Tunçbilek'i ihale ediyoruz, 60 milyon. Arkasından azot sanayii, 70 milyon. Ondan sonra Mersin limanı, 20 milyon. Bunların da ihaleleri yapılacaktır. Bunlar seçim fabrikaları değildir.

Vaktiyle Devlet bütün gücünü toplıyarak beş senede bir dokuma fabrikası yaptığı zaman yumurta yumurtlamış tavuk gibi on beş sene onun övünme avazeleriyle geçinirlerdi. (Soldan bravo sesleri, şiddetli alkışlar). Hakikaten havsalasızdırlar. Çünkü anlıyamazlar. Onların bütün iktisadi bilgileri Devlet bütçesinden ayıracakları üç beş milyon lira ile üç beş senede bir şurada burada bir iki fabrika yapmaktan ibarettir.

Kurduğumuz fabrikalar rahat ve serbest çalışmaya kavuştuktan sonra ne feyyaz bir kudret olarak memleketi en kısa bir zamanda refaha kavuşturacağını, anlıyamamışlardır. Sakin politikalarının sırrı işte bu temelde yatmaktadır. (Soldan alkışlar).

Demokrat Parti memleketin geriliği ve iktisadi perişanlık hususundaki kaderini yenmesini ve onun kalkınma dâvasının düğümünü çözmesinin sırrını keşfetmiş bir partidir. Sizler, sevgili Demokrat Parti milletvekili arkadaşlarım, bunu temin etmekle hakikaten iftihar edebilirsiniz. Memleketimiz yerilerek, iktisadi buhran vardır, malî buhran vardır diye teşhir edilecek halde değildir. En övünülecek, en iftihar edilecek bir manzaranın içindedir. Ve bunu bütün vatandaşlarımız idrak etmektedirler.

Böyle olmasaydı bu tezahür olmazdı, böyle olmasaydı bu işler görülmezdi, bu işler yapılmazdı. Demişler ki, balık mı ben, ben mi balık olaydım. Bütün bunlar memleketin milletin gözü önünde cereyan etmektedir. Memlekette iktisadi buhran vardır, memlekette malî buhran vardır, memleketin dış ticaret açığı bir milyardır, Hazinede tek altın kalmamıştır, şu kadar altını harap etmişlerdir... bunların hepsi yalandır. 210 ton olan altını 127 tona ininceye kadar kendileri yediler. Eğer yemek bahis mevzuu ise, eğer bu bir suç ve bir kusur ise...

Ondan başka şu kadar yüz milyon liralık dövizi, harb senelerinin felâketinden arta kalan, madde tedariki imkânsızlığından arta kalan dövizleri kendileri sarfü helâk ettiler. Bunun ancak yüzde 42 si envestisman olarak memlekete gelmiştir. Memleket ithalâtı kompozisyonunun 70 - 72 si envestisman maddesidir. Memlekette süratli şekilde iktisadi cihaz tamamlanmaktadır. Bunun bir değil, bin bir delili mevcuttu. Bunların dedikleri sadece üç sene içinde memlekette 1950 ye nazaran fazla olarak istihlâk edilen akar yakıtın tefadülüne tekabül eder. neyi konuşuyor?. Bugün bütün memlekette mevcut olan motörlü vasıtalar yalnız tek başına İstanbul Belediyesinde mukayyet olan, onlarınki kadardır.

Elbette memleketin dış tediyeleri nezaket kesbetmiştir. Çünkü medeni seviye yükselmiştir, medeni milletlerin yaşama seviyesine yaklaşmıştır memleket. Vatandaşın yediği et iki misline çıkmıştır, kullandığı kumaş iki misline çıkmıştır, motörlü vasıtalar dört misline çıkmıştır. Medeni gayeler yolundayız, kim demiş Hükümet rehavete düşmüş?. Hükümet ilerleme yolunda her gün tedbirler alma kararındadır. Rehavet yoluna giden Hükümet yoktur arkadaşlar. (Soldan alkışlar)

Muhterem arkadaşlarım, Hariciye Vekili arkadaşım bir nebze izah etti. Yine ezhanı teşviş istidadındaki sözleri mutlaka cevaplamamak lâzımgelir. Dış politikada ve iç politikada Büyük Millet Meclisi ile beraber çalışmadığımız kanaatinde değiliz. Hata olabilir, hata insanlar içindir. Hata yapmıyacağım demek insanı,

heyet, teşekkül ve hükümetleri atalete, hareketsizliğe mahkûm eder. Dış politikada, iç politikada Hükümet olarak Büyük Millet Meclisi ile beraber hareket etmekteyiz. Hata gösterdiğimiz noktalar olursa müdahaleniz derhal vukua gelebilir ve vaziyet düzelebilir. Ama onların hâkim olduğu devirde bunlar gayrimümkündü. Biz Büyük Millet Meclisiyle daima beraber olduğumuz kanaatindeyiz. Hiçbir gizli şeyimiz yoktur. O buyurduklarını işte Monte-Karlo radyosundan öğreniyorlar ve muhalefet istediği gibi Mecliste sual takriri verir, istediği gibi yazar. Hattâ bunca sene Devlet Reisliği etmiş ve memleketin birinci derecede mesul adamı olarak vazife görmüş olduğu için belki genç iktidarı feramuş edip, tenezzül edip, adamlarını göndermek veya kendisi müracaatta bulunmak suretiyle şu noktada hatalısınız, şurada ne oldu, bu işte ne var demek tenezzülünde bulunabilirdi, memleket sevgisi bunu telkin ederdi. Bunca sene mesuliyet altında bulunmak elbette bu vazifeyi kendisine yüklerdi. Bir millet bir insana memleketi ivazsız, mukabilinde bir şey beklemeden teslim etmez. Bunca sene tek başına hâkim olmanın, en yüksek mertebe olan Devlet vazifesinin kendisine tevdi edilmiş olmasının bu memleket hayrına olarak kendi omuzlarına vecibeler tahmil etmesi lâzımgelirdi. Bu vecibelerin neticesi olarak şayet bir kibir; nahvet mevzuu olsaydı dahi bu kibir ve nahveti kırarak iktidarı ikaz etmek elbette kendisi için medarı iftihar bir hareket olurdu. Ama yok; ne beklerler aman biz işin içinden çıkamadık, teşrif et İnönü. Bunu mu beklerler? Hayır arkadaşlar. (Alkışlar)

REİS — İsmet İnönü.

İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Melekâtımı Başbakana beğendirmek için gayret edecek değilim. Ne kadar takdir ediyorlarsa, kendilerine aittir. Şimdi meselelere gelelim:

Kore meselesini her vesile ile meydana çıkarıp, bizim başımıza bir tenkid mevzuu olarak açan kendileridir. (Soldan Allah için sesleri) Bugün de Kore meselesine, kendileri de bahsettiği için girdim. Sonra Büyük Millet Meclisi ile beraber çalışılmadığına misal olarak söyledim.

Rusların bize verdiği nota meselesi; bu hususta da niçin kendim teşebbüs alıp söylememişim. Hüsnü telâkki etmezler arkadaşlar, bu zihniyette olanlar hüsnü telâkki etmezler. Kendimi o kadar vazife içinde gördüm ki, onlara hacet bırakmaksızın fikirlerimizi umumi efkâra arzettim.

Biz vaziyeti nasıl mütalâa ediyorsak olduğu gibi memleketin tenkidine arzettik. 1,5 ay geçti. B. M. Meclisi, Montekarlo'dan aldığı malûmatla iktifa ederek kaldı.

Bundan sonra arkadaşlar Af Kanunu meselesinde bizim, benim şahsan hiç istifade etmediğim aşikârdır. Biz istifade etmediğimize göre kendi saflarında istifade edenleri araması lâzımdır.

AHMET KOCABIYIKOĞLU (Balıkesir) — Devlet Reisliğini meşru olarak mı yaptın?

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — İktisadi mevzu üzerinde Başbakanın her vesile ile yaptığı geniş propaganda izahlarını bu kürsüden bir defa daha dinledik. Bunların cevapları vardır. Bunun mütahassısları vardır, vesileleri vardır. Bunlara ayrı ayrı cevap veririz.

Şimdi mühim bir şey : Bugün Başvekili dış tediye meselesinde «güçlük vardır.» sözüne bir ucundan getirmiş bulunuyoruz. Bu bir terakkidir. Ümit ederim ki, bundan sonra memlekette dış tediye muvazenesinde, dış ticarette, malî itibar meselesinde hakikatı söylememeyi değil, hakikatı söyliyerek vaziyeti olduğu gibi anlatmayı tercih ederler. Bizim bu meselede muhalefetimiz vardır. Malî itibar meselesinde kendi tenkidimizi fazla kıymetlendiriyor değiliz. Bizim iddiamız şu : Bu memlekette harici tediye aksaklığından dolayı ıstırap çeken geniş bir ticaret âlemi vardır. Bunun dış âlemi, alacakları da vardır. Bunun karşısında Hükümet «Borcumuz yoktur,sıkıntı yoktur.» iddiasındadır. Bu yanlıştır. Söylediğimiz budur. Bu hakikatı memlekete söylemek lâzımdır.

Şimdi arkadaşlar, söz Ağrı'da dini siyasete alet etmek iddiası ile başlıyan bir münakaşadan çıktı. O münakaşadan buraya kadar bütün meseleler açıktır. Dini siyasete alet etmişler midir? Etmedik, diyorlar. Bir kısım vatandaşlar zabıt tutarak bu suçlar işlenmiştir, dediler. Etmemişlerse yapılan zabıt bir iftira vesikasıdır. Bunları adalet halleder. Adalet halletmedikçe mesele açıktır...

MECDET ALKİN (Kütahya) — Adalet Vekili geldi, söyledi.

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Başbakanın bütün söylediklerini iki noktada hulâsa edeyim; ondan evvel biz iktidardan çekilir çekilmez Sayın Cumhurbaşkanı ile görüştüğüm zaman söylediğim sözü burada tekrar ettiler, kendileriyle konuştuğum zaman da söyledim. Görüştüğüm zaman dedim ki; «İktidar değişti, bir tek istediğimiz vardır, sizden. Muhalefet olarak bizim iktidarda iken size verdiğimiz emniyet kadar emniyet isteriz.» (Soldan, gürültüler) Reisicumhura söylediğim bundan ibarettir. Başbakana söylediğim de bundan ibarettir. Bu yersiz, üzumsuz bir endişenin ifadesidir, diyebilir misiniz? İşte 3,5 sene sonra bugün burada mevzuubahis olan mesele bundan ibarettir.

Bir Başbakan ki; «İhtilâl rejimi ile iktidara geldim ve ihtilâl rejimi hüviyetini muhafaza edeceğim.» diyor, bu zihniyet mevcut oldukça bu istenilen emniyet teessüs edemez. Bu noktayı burada halletmek lâzımdır. (Soldan : «Öyle şey söylenmedi, nereden buldun?» sesleri) Başbakanın buraya gelip, ihtilâl rejimi ile geldik, ihtilâl rejimi içinde idare ediyoruz, sözünü değiştirir de, - kendilerine münasip olan şekliyle söyliyeyim - «Yanlış anlaşılmıştır hukuk devletiyiz, hukuk devleti kaide ve prensipleri haricine çıkmayacağız.» derse güçlüğün, işin yüzde sekseni derhal hallolunur.

İkincisi; dış politika meselesinde biraz ucundan kendisine kurtulacak yol bulmaya çalıştı. İnsandır, hata edebilir, bâzı eksiklikleri olabilir, bunu Meclis halleder. Hata ihtimalini kabul ediyorum.

Kendileri gelecekler, diyecekler ki, harbe girmek salâhiyetinin Meclisteki olduğu kaidesine riayet edeceğiz. Gelsinler bu sözü söylesinler. Bu şekilde dış ve iç emniyet meselesi yüzde seksen hallolunur. (Sağdan, alkışlar).

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Ağrı) — Arkadaşlar, dinin siyasete alet edilmediği yolunda Adalet Bakanının vâkı beyanına rağmen huzurunuza çıkıldı, hâlâ bunun üzerinde ısrar edildi ve biz bundan sonra huzurunuza çıkıp müdafaamızı yaptık. Bu müdafaamızı beğenmezseniz hükmünüze daima boynumuz eğiktir.

Hukuk devleti oluşumuza gelince : Bizim hukuk devleti olduğumuzun en büyük misalleri, üç buçuk seneden beri kanunlara, vatandaş hürriyetine karşı göstermiş olduğumuz hürmet ve itaat ve memleket murakabesine karşı göstermiş olduğumuz büyük bağlılıktır. Biz sözü başka, özü başka olan insanlar değiliz. Sözden ziyade efal ve icraatımızla bu milletin hayrına ve huzuruna hizmet etmekte olduğumuz kanaatiyle huzurunuzdan ayrılıyorum arkadaşlar. (Soldan bravo sesleri)

REİS — Vakit geçmiştir.

20 Kasım 1953 Cuma günü saat 15 te toplanılmak üzere Birleşime son veriyorum.

Kapanma saati : 18,50

1. — Diyarbakır Mebusu Nâzım Önen'in, Doğu ve Güney - Doğuda bulunan 18 vilâyetin hangi kasaba ve köyleerinde kaçar okul yapıldığına ve bu okullara ne miktar para sarfedildiğine dair sorusuna, Millî Eğitim Vekili Rıfkı Salim Burçak'ın yazılı cevabı (6/1185)

24 . IX . 1953

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

2 . XII . 1950 tarihli Meclis oturumunda Millî Eğitim Vekili bir sözlü sorumu cevaplandırırken :

1. Son 1950 yılında yapılan sayıma göre Doğu ve Güney - Doğu'da bulunan 18 ilin, şehir ve kasabalarında 87 645, köylerinde de 400 218 okuma çağında çocuk mevcuttur. Bu çocuklardan şehir ve kasabalarda 50 399 köylerde de 167 296 çocuk okutulmaktadır. Şehir ve kasabalarda 37 246, köylerde de 232 922 çocuk okuldan mahrumdur.

2. 18 ilin, şehir ve kasabalarında 223, köylerinde de 1 891 öğretmenli, 1 023 eğitmenli olmak üzere 2 914 okul vardır.

3. Dışta kalan çocukların okula kavuşmaları için 18 ilin şehir ve kasabalarında 118 okula, nüfusları 250 den yukarı köyler için 2 041 okula, nüfusları 250 den noksan olan ve ortalama üç köy için bir bölge okulu hesabiyle 1 582 okula yani köyler için 3 613 okula ihtiyacımız vardır. Eğer teklif ettiğimiz bütçede derpiş edilen ödenek Yüksek Meclisçe temin edilecek olursa önümüzdeki yıl bilhassa Doğu bölgesinde üç yüze yakın okul yapmak imkânını bulacağımızı arzederiz demiştir.

Verilen şu izahat ve yapılan vaitten sonra, yani 1951 senesi malî yılı iptidasından bugüne kadar :

A) Sözü geçen 18 ilin hangi şehir ve kasabalarında,

B) Hangi şehir ve hangi kasabalara bağlı köylerde kaçar okul yaptırıldığının,

C) Bu okullara ne miktar para sarfedildiğinin Millî Eğitim Vekili tarafından yazılı olarak bilgi verilmesine delâlet buyurulmasını rica ederim. Saygılarımla.

Diyarbakır Mebusu
Nâzım Önen

T. C.
Millî Eğitim Vekâleti 16 . XI . 1953
İlköğretim Genel Müdürlüğü
Sayı : 615200/11/40108

Özeti: Diyarbakır M. Vekili Nâzım Önen'in yazılı sorusu ile istenen malûmat H.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisliğine

Kanunlar Müdürlüğü ifadeli 5 . X . 1953 tarihli ve 6 - 1185/5725 - 13026 sayılı yazınıza ek:

1951 Malî yılı iptidasından bugüne kadar Doğu ve Güney - Doğuda bulunan 18 vilâyetin kasaba ve köylerinde kaç okul yapıldığı ve bu okullara ne miktar para sarfedildiğine dair Diyarbakır Milletvekili Nâzım Önen'in yazılı sorusu ile istenen malûmatı havi müfredatlı cetvelin ilişik olarak sunulduğunu saygiyle arzederim.

M. Eğitim Vekili
R. S. Burçak

Şark illerinde 1951, 1952, 1953 yıllarında Vekâletimizce verilen ödeneklerle yapılan köy okulları sayısını gösterir cetveldir

İlin adı	İlcenin adı	1951 yılında Yeniden	1951 yılında İk. onarım	1952 yılında Yeniden	1952 yılında İk. onarım	1953 yılında Yeniden	1953 yılında İk. onarım
Ağrı	Merkez	4	—	3	1	3	2
	Doğubayazıt	3	—	1	1	3	—
	Diyadin	2	—	1	—	3	—
	Aleşkirt	3	2	1	2	1	1
	Tutak	2	—	1	—	1	—
	Potnos	2	—	3	—	4	1
	Yekûn	16	2	10	4	15	4
Verilen ödenek miktarı		209 124		218 000		278 000	
Bingöl	Merkez	4	—	2	4	2	3
	Solhan	2	—	2	—	1	1
	Karlıova	3	—	2	—	2	2
	Genç	3	—	3	1	2	1
	Kiği	3	—	2	—	2	2
	Yekûn	15	—	11	5	9	9
Verilen ödenek miktarı		220 800		240 000		257 000	
Bitlis	Merkez	4	—	3	—	2	—
	Ahlat	4	—	2	2	1	—
	Hizan	3	—	3	—	3	—
	Mutki	2	—	3	1	2	1
	Tatvan	2	—	3	1	2	—
	Adilcevaz	—	—	—	—	2	2
	Yekûn	15	—	14	4	12	3
Verilen ödenek miktarı		226 800		275 000		276 000	
Çoruh	Merkez	—	—	—	—	2	1
	Hopa	—	—	—	—	1	2
	Ardanuç	—	—	—	—	1	—
	Yusufeli	—	2	—	—	2	3
	Borçka	—	—	1	—	—	—
	Fındıklı	—	—	1	—	1	—
	Şavşat	—	—	1	—	1	—
	Yekûn	—	2	3	—	8	6
Verilen ödenek miktarı		46 948		48 000		128 000	

İlin adı	İlcenin adı	1951 yılında Yeniden	1951 yılında İk. onarım	1952 yılında Yeniden	1952 yılında İk. onarım	1953 yılında Yeniden	1953 yılında İk. onarım
Elâzığ	Merkez	2	10	2	7	2	—
	Baskil	1	2	1	—	1	—
	Sivrice	1	2	2	1	1	—
	Maden	—	2	1	—	1	—
	Karakoçan	—	2	2	—	2	—
	Palu	—	6	2	—	2	—
	Keban	—	—	—	—	1	1
	Yekûn	4	24	10	8	10	2
Verilen ödenek miktarı		163 462		194 000		300 000	
Erzincan	Merkez	—	3	1	3	2	8
	Tercan	7	6	4	6	—	14
	Kemaliye	—	1	—	—	1	—
	Kemah	—	—	1	—	—	1
	Refahiye	—	—	1	1	1	1
	Ilıç	—	—	—	—	1	4
	Yekûn	7	10	7	10	5	28
Verilen ödenek miktarı		83 280		100 500		158 425	
Erzurum	Merkez	1	16	7	—	2	—
	Aşkale	1	1	1	—	1	—
	İspir	1	—	2	—	2	—
	Karayazı	1	—	1	—	2	—
	Hınıs	1	2	1	2	2	—
	Tekman	1	1	1	—	1	—
	Tortum	1	2	1	1	3	—
	Oltu	1	1	1	—	—	—
	Pasinler	1	6	1	1	2	—
	Şenkaya	1	—	1	—	1	2
	Yekûn	10	31	17	4	16	3
Verilen ödenek miktarı		244 700		275 000		383 000	
Gümüşane	Merkez	—	—	—	—	2	1
	Bayburt	2	—	4	—	3	2
	Kelkit	3	—	6	—	2	4
	Şiran	1	—	—	—	1	—
	Torul	2	—	1	—	1	1
	Yekûn	8	—	8	—	9	8
Verilen ödenek miktarı		125 402		133 000		221 000	

Ilin adı	İlcenin adı	1951 yılında Yeniden	1951 yılında İk. onarım	1952 yılında Yeniden	1952 yılında İk. onarım	1953 yılında Yeniden	1953 yılında İk. onarım
Hakkâri	Merkez	2	—	1	—	1	—
	Beytüşşebap	3	—	3	—	2	—
	Yüksekova	2	—	2	—	1	—
	Çukurca	—	—	1	—	2	—
	Şemdinli	—	—	2	—	—	1
	Yekûn	7	—	10	—	6	1
Verilen ödenek miktarı		166 100		186 000		216 000	
Mardin	Merkez	4	—	3	—	3	—
	Savur	3	—	4	—	3	1
	Gerçüş	3	—	2	—	—	—
	Midyat	2	—	3	—	2	1
	İdil	2	—	1	—	2	—
	Cizre	2	—	2	—	1	—
	Nüsaybin	2	—	2	—	—	—
	Kızıltepe	2	—	1	—	3	—
	Derik	2	—	1	—	—	—
	Mazıdağı	2	—	3	—	1	—
	Yekûn	24	—	22	—	15	2
Verilen ödenek miktarı		439 000		461 000		461 000	
Muş	Merkez	3	4	2	—	3	2
	Bulanık	3	1	2	—	2	3
	Malazgirt	2	1	1	—	1	—
	Varto	2	—	2	—	1	1
	Yekûn	10	6	8	—	7	6
Verilen ödenek miktarı		168 700		183 000		273 000	
Siird	Merkez	1	—	1	—	1	1
	Sason	—	—	—	—	1	2
	Baykan	2	—	3	—	—	—
	Beşiri	5	—	2	—	1	—
	Eruh	3	—	4	—	2	2
	Kozluk	2	—	1	—	2	—
	Kurtalan	3	—	—	—	1	1
	Siverek	2	—	—	—	1	—
	Pervari	—	—	—	—	1	2
	Yekûn	18	—	11	—	10	8
Verilen ödenek miktarı		213 900		278 000		362 000	

İlin adı	İlcenin adı	1951 yılında Yeniden	1951 yılında İk. onarım	1952 yılında Yeniden	1952 yılında İk. onarım	1953 yılında Yeniden	1953 yılında İk. onarım
Tunceli	Merkez	2	—	1	—	3	1
	Nazimiye	—	—	—	—	—	2
	Mazgirt	3	—	1	—	—	2
	Pertek	4	—	1	—	—	1
	Ovacık	—	—	2	—	—	1
	Hozat	2	—	1	—	2	2
	Plümür	4	—	2	—	—	2
	Çemişgezek	—	—	1	—	—	2
	Yekûn	15	—	9	—	5	13
Verilen ödenek miktarı		168 000		188 000		250 000	
Urfa	Merkez	9	—	1	—	1	—
	Akçakale	1	—	1	—	1	—
	Birecik	3	—	4	—	2	—
	Bozova	1	—	3	—	3	—
	Hilvan	3	—	1	—	1	—
	Siverek	4	—	2	—	3	1
	Sürüç	8	—	4	—	3	—
	Viranikiz	1	—	—	—	1	—
	Yekûn	30	—	16	—	15	1
Verilen ödenek miktarı		384 000		411 000		421 000	
Van	Merkez	6	—	4	—	2	1
	Erciş	5	1	4	—	2	1
	Gürpınar	3	—	2	—	1	—
	Özalp	3	—	1	—	1	1
	Muradiye	2	—	3	—	3	—
	Gevaş	2	—	2	—	3	—
	Çatak	1	—	1	—	2	—
	Başkale	2	—	2	—	1	—
	Yekûn	24	1	19	—	15	3
Verilen ödenek miktarı		417 793		443 000		443 000	

Doğu illerinde 1951, 1952, 1953 yıllarında Özel İdare Bütçesinden yapılan şehir ve kasaba okulları

	1951	1952	1953
Diyarbakır	1	—	8
Elâzığ	—	—	2
Erzurum	—	1	3
Urfa	—	—	4
Van	—	—	1
	1	1	(*) 18

(*) Bâzı okul binaları inşa halindedir.

Not : 1. — Vilâyet ve kaza merkezelrinde yapılan okulların inşa masrafları 5166 sayılı Kanuna göre Vilâyet Özel İdarelerine aittir.

2. — Yukarda gösterilen okullara Özel İdarelerce (1 750 480) lira sarfedilmiştir.

T. B. M. Basımevi